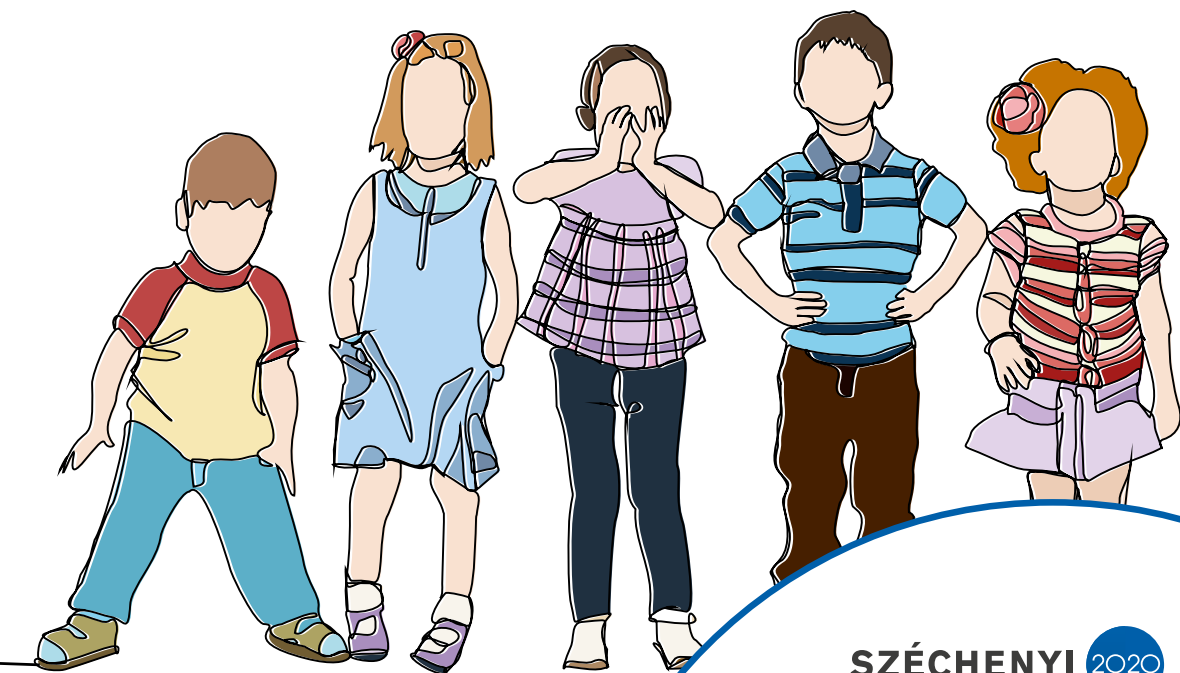

Szebeni Viola, Béres Lászlóné

GYERMEKPSZICHODRÁMA MESÉK – SZIMBOLIKUS TARTALMAK A DRÁMAJÁTÉKBAN

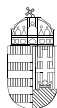
MÓDSZERTANI KIADVÁNY

SZÉCHENYI 2020

EFOP-3.1.6-16-2017-00026

„HINNED KELL, HOGY A VILÁG TEVELED IS ÉKES”
A KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK
ÉS TANULÓK MINŐSÉGI ELLÁTÁSA
A SZOLNOKI TANKERÜLETI KÖZPONTBAN

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Mag manó meséje

Volt egyszer egy tölgyfa magvacska. Annak volt egy aranykutyája.

Az alvó manó ébredezni kezdett a melengető napra. Kukac barátai segítettek lazítani a földet a kibújáshoz. Az apró levélkék láttán a fák a ki-nevették:

– Haha! Milyen kicsi vagy!

Erre a manó rá sem hederített.

– Majd meglátjátok, milyen óriás fává nővök!
Végül az nevet, aki utoljára nevet.

Gyermekekpszichodráma mesék – Szimbolikus tartalmak a drámajátékban

Módszertani kiadvány

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai
Szakszolgálat Jászberényi Tagintézmény

Szebeni Viola, Béres Lászlóné

Szolnok, 2020

Készült az
EFOP-3.1.6-16-2017-00026 „Hinned kell, hogy a világ Teveled is ékes”
kiemelt figyelmet igénylő gyermekek és tanulók minőségi ellátása
a Szolnoki Tankerületi Központban
projekt keretében.

Projektvezető:
dr. Torda Ágnes

Szakmai vezető:
Szabó Győzőné

Szerzők:
Szebeni Viola
tanácsadó szakpszichológus, gyermekpszichodráma vezető
Béres Lászlóné
szakvizsgázott gyógypedagógus,
tanulásban akadályozottak pedagógiája- hallássérültek pedagógiája szakos tanár

Lektor:
Dr. Mező Ferenc PhD
pszichológus

Köszönetnyilvánítás:
Köszönetet mondunk a meséket megálmodó gyerekeknek, valamint a Jász-Nagy-
kun-Szolnok Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Jászberényi Tagintézmény igazgató-
jának, Bartusné Major Ágnesnek, és munkatársainknak támogatásukért.

Az első oldalon szereplő rajz és mese Nyámádi Gergő, 8 éves tanuló munkája,
amelyet a szülő írásbeli hozzájárulásával közlünk.

ISBN: 978-615-81406-6-9

Kiadó: Szolnoki Tankerületi Központ
Felelős kiadó: Szutorisz-Szügyi Csongor tankerületi igazgató

Nyomdai előkészítés: Flaccus Kiadó Kft.
Nyomdai és kötészeti munkálatok: Fotogruppe Kiadó Kft., Szolnok, 2020
Felelős vezető: Kardos Tamás, ügyvezető

Tartalom

1.	Bevezető	7
2.	Ahol a mesék születtek... ..	9
	2.1. Az intézményi környezet bemutatása	9
	2.2. A csoportok kialakításának előzményei	9
	2.3. A csoport működése	10
	2.4. A csoport lezárása	11
	2.5. A csoportokról, amelyekben „merítkeztünk”	11
3.	A módszerről	13
4.	Zombik, nindzsák, sárkányok és vadállatok	
	- A virtuális világ hősei	17
	4.1. „Zombisárkány”	18
	4.2. Szelíd tigris	20
	4.3. Magányos farkas	22
	4.4. „Miért jöttem?” meséje	25
	4.5. „Koronát bitorló”	31
	4.6. Totemek	33
	4.7. Farkasok befogadása	36
5.	A mágia ereje	38
	5.1. Van, ami nincs	39
	5.2. Terrorizmus és varázskapu	42
	5.3. Boszorkányságok	44
	5.4. Bankrablók – ügynökök	47
	5.5. Csodatevés	50
	5.6. A dzsinn és a csodalámpa	53
	5.7. Családmítosz	57
	5.8. Bábmesék	61
	5.9. Pókeren vesztett	66

6.	„Szegletkövek”	69
	6.1. Baltás gyilkos és egyéb szerepek	70
	6.2. Gyémántbarlang	73
	6.3. Ufókkal	76
	6.4. Vulkánkitörések	78
	6.5. Szörnyek	81
	6.6. Katonák – harc	85
	6.7. Világok pusztulása	88
7.	Zárszó	91
8.	Irodalomjegyzék	92
9.	Internetes hivatkozások	92

1. Bevezető

Az EFOP 3.1.6-16-2017-0026 „Hinned kell, hogy a világ teveled is ékes” A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek és tanulók minőségi ellátása a Szolnoki Tankerületi Központban” című pályázati projekt keretében olyan módszertani segédanyag összeállítására vállalkoztunk, amely a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Jászberényi Tagintézményben megvalósult gyermekpszichodráma foglalkozások szöveggönyvét és az itt megszületett mesék lehetséges üzeneteit tartalmazza.

A kiadvány célja, hogy bepillantást nyújtson abba a világba, amely körülünk gyermekei képzeletvilágában megelevenedik a gyermekpszichodráma módszere által. Izgalmas és nagyon tanulságos világ ez nekünk, felnőtteknek, megismerve könnyebben megérthetjük viselkedésüket, érdeklődésüket, motivációikat; ők hogyan próbálnak eligazodni, milyen kapaszkodók maradtak számukra.

A módszertani segédanyag nemcsak a pszichodramát játszó kollégák, hanem mindazok számára íródott, akik találkoznak a gyerekek fantáziavilágában születő szimbólumokkal, azokkal a mesékkel, amelyeket spontán és kreatív alkotnak. Az óvodapedagógusok, gyógypedagógusok, tanítók, tanárok gyakran hallgatják a gyermekek képzeletében megszülető – nem mindig szelíd tartalmú – narrációkat. Jelen írásunk egyik célja, hogy magyarázatot adjon ezekre a tartalmakra. A gyerekek által elmondott történetek nagyon gyakran archaikus üzeneteket hordoznak, amelyek a mindennapjaikban konfliktusforrások. Ha ezeket nem a megdöbbenés, elutasítás és saját szorongásunk tükrében hallgatjuk, akkor a gyermek számára minden egyes kivetítés, fantáziája szülte mese gyógyulást jelent.

A terápiás foglalkozások alkalmával szőtt történetek szimbólumaiban testet öltenek a személyes tartalmak, az egyén küzdelmei korunk, a 21. század eleje „jelenségeinek” kontextusában. A gyerekek játékaiban megjelenő szimbolikus tartalmak által éles kritika, korkép, emberkép rajzolódik ki mikro- és makrokörnyezetükről, amelyhez alkalmazkodniuk kell. Személyes boldogulásuk pedig éppen attól függ, mennyire sikeresen képesek megküzdeni, optimalizálni viselkedésüket a régi-új kihívásokhoz.

A gyermekpszichodráma foglalkozások során a jelenlévők meséket fogalmaznak meg, ezeket közösen találják ki. A mesék születését követően azok eljátszása történik meg: minden gyerek szerepet vállal, jelmezbe öl-

tözik, és eljátssza az általa elképzelt módon. A pszichodráma-mesékben megjelenő sajátos tartalmak, „üzenetek” sarkalltak arra bennünket, hogy megosszuk ezeket az érdeklődőkkel, hogy ezeken keresztül segítsen megérteni a világot, ahogyan a gyerekek látják. A megjelenő helyszínek, a szereplők, a kellékek ugyan lehetnek meseszerűek, a cselekmény azonban a „kőkemény valóság” „mintha” köntösben, amelyből a foglalkozás végén kibújhatunk. De a lényeget már elmondtuk, eljátszottuk; s itt nem minden esetben a jó győz, s a gonosz nyeri el méltó büntetését.

2. Ahol a mesék születtek...

2.1. Az intézményi környezet bemutatása

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Jászberényi Tagintézmény pedagógiai szakszolgálati feladatellátást végző intézmény, tevékenysége valamennyi pedagógiai szakszolgálati feladatra kiterjed úgy, mint gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás, szakértői bizottsági tevékenység, nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, gyógytestnevelés, kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók ellátása, gyógytestnevelés, iskolapszichológiai, óvodapszichológiai ellátás koordinációja. A feladatellátását Jászberényi járás illetékességi területén, 9 településen végzi.

A nevelési tanácsadás szakszolgálati feladatellátáshoz kapcsolódóan a Jászberényi Tagintézményben 2014 óta szervezünk gyermekpszichodráma csoportokat óvodás gyermekek, iskolás- és serdülőkorú tanulók részére. Azóta összesen 58 pszichodráma csoportot indítottunk, kb. 350 gyermek, 7 pedagógus, 5 külső szakember (könyvtáros, múzeum pedagógus, népművészek) bevonásával.

A foglalkozásokat elsősorban a szorongó, beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő és/vagy pszichoszomatikus tüneteket mutató és/vagy válásban levő szülők gyermekei és/vagy gyászoló gyermekek, de minden kamaszodó számára is ajánljuk. A terápiás foglalkozásokat a gyermekpszichodráma módszerében jártas pszichológus vezeti, ő felel a foglalkozásokon megvalósuló szakmai tartalmakért; munkáját további pszichológus és gyógypedagógus munkatársak is segítik.

2.2. A csoportok kialakításának előzményei

A gyermekpszichodráma foglalkozásokra való jelentkezés önkéntes. A 4-8 fős csoportok szervezése elsősorban életkori szakaszonként történik, a jelentkezők létszámától függően. A csoportos foglalkozásokat megelőzi a szülővel/szülőkkal történő beszélgetés, az anamnézis felvétele és a terápiás szerződés kötése.

A „bemenet”, azaz a probléma észlelése, jelzése, a pszichés gondozásra történő javaslattétel fázisában a szülőkön kívül fontos szerepe van a társszakmáknak, mind szakmaközi, mind ágazatközi szinten. A pedagógiai

szakszolgálati feladatellátás egyéb szegmenseiben gyakran a logopédus vagy a szakértői vizsgálatot végző gyógypedagógus jelzi a szülőnek a pszichés gondozás szükségességét, a csoport-terápia lehetőségét. Értelmeszerűen még nagyobb a „merítés” az óvodák, iskolák esetében, a családsegítő- és gyermekjóléti szolgálat klienseinek körében vagy az egészségügy területén, ezért fontos, hogy ismerjék szolgáltatásainkat, tudják ajánlani azokat.

A gyermekpszichodráma foglalkozásokon résztvevő gyermekek, tanulók többségénél a csoportos foglalkozások és az egyéni pszichés gondozásuk egymással párhuzamosan, egymást kiegészítve történnek. Az egyéni pszichés gondozást végző és a csoportot vezető pszichológusok szorosan együttműködve, rendszeres esetkonzultációkkal biztosítják a terápia folyamatát.

2.3. A csoport működése

A szolgáltatás szervezése a tanév rendjéhez igazodik: októbertől februárig, illetve márciustól júniusig működnek a csoportok. Egy terápiás ciklus során heti rendszerességgel, 10-15 alkalommal találkozik a csoport, délutáni időpontokban a pedagógiai szakszolgálat épületében. Egy-egy terápiás foglalkozás időtartama 60-90 perc.

Az első foglalkozás alkalmával lehetőség nyílik a technika, a „játék” kipróbálására, ismertetjük a működés feltételeit, a szabályokat. A második foglalkozástól a csoportok a „zárt csoport” szabályai szerint működnek.

A gyermekpszichodráma foglalkozások során változatos technikákkal dolgozunk: csoportos drámajáték, csoportos bábjáték, „saját mese”, „totemoszlop” készítése, „varázsbolt”, stb. A technika, tevékenység aktuális megválasztását minden esetben az adott csoport összetétele, készségi állapota, szükségletei határozzák meg.

A megvalósuló szolgáltatás terápiás meghatározottságán túl komplex személyiségfejlesztő program: az önismeret fejlődését a dramatikus játékon kívül egyéb művészeti tevékenységek is szolgálják. Folyamatos munkakapcsolatban állunk a Jászberényi Városi Könyvtárral, a Hamza Múzeum múzeumpedagógusaival, a jászárokszállási „Tarisznyás Műhellyel”. A terápia menetében a gyermekek, tanulók részt vesznek múzeumpedagógiai, könyvtár-pedagógiai foglalkozásokon, a Tarisznyás Műhely kismesterségeket bemutató kézműves foglalkozásain.

2.4. A csoport lezárása

A terápiás ciklust szülői értekezlet zárja, amely szükség esetén egyéni szülői konzultációval is kiegészül. A szülői értekezleten a foglalkozásokat vezető szakemberek ismertetik a csoporttal kapcsolatos tapasztalataikat, valamint a szülők is beszámolnak arról, hogy történt-e változás gyermekük viselkedésében a terápia folyamán, a környezet élt-e jelzéssel ezzel kapcsolatban. Szívesen járt-e, mesélt-e otthon a játékról? A csoportok zárása alkalmával sor kerül a „hogyan tovább” kérdésére is; a pszichológus szükség esetén javaslatot tesz a terápia folytatására.

2.5. A csoportokról, amelyekben „merítkeztünk”

A módszertani segédanyag kiadása ötletének megszületését követően megkezdődött az anyaggyűjtés. Az egyes csoportfoglalkozások jegyzőkönyveinek áttekintése után három párhuzamosan, illetve egymást követő csoportra esett a választásunk: az ő történeteiket, és történeteik lehetséges üzeneteit publikáljuk. A csoport szervezésnél ez esetben is elsősorban az életkor/osztályfok volt a meghatározó; a tárgyalt csoportok esetében 9-13 éves lányokból és fiúból álltak. A csoportban résztvevők közül nem egy számára már ismerős volt a pszichodráma módszere, haladó „játékosnak” számított; vagy az előző félévben, vagy korábban részt vett gyermekpszichodráma foglalkozásokon szakszolgálatunk szervezésében. A terápiás ciklus 10-15 alkalomból álló foglalkozás-sort jelentett: októbertől február végéig, illetve márciustól júniusig hétről hétre találkoztunk; egy-egy foglalkozás 60-90 perc terjedelemben valósult meg. A pszichodráma foglalkozások könyvtár-, múzeum-pedagógiai foglalkozásokkal, művészeti és kézműves tevékenységekkel egészültek ki. A csoportzárást követően a nyári szünet idején napközis tábort szerveztünk a csoportokban résztvevők számára a jászberényi Hamza Múzeum és jászárokszállási Tarisznyás Műhely közreműködésével.

Terápiás szempontból (bemenet-kimenet) természetesen lényeges, hogy a kliensek milyen egyéni probléma miatt részesülnek pszichés gondozásban, azonban e kiadványnak nem célja ezek részletes tárgyalása. Az egyén pszichés fejlődése, énképének, önismeretének alakulása szempontjából fontos, hogy aktuálisan mit ad hozzá a történethez, vállalkozik-e a mesekezdésre, milyen szerepet választ. Itt azonban sokkal inkább a te-

rápiás csoportfoglalkozások alkalmával született mesék szimbolikus tartalmait, a „teremtett világ” és a valóság egymásnak megfelelő történéseit kívánjuk fókuszba állítani. A meséket, mint a csoport egészének produktumát vizsgáljuk, amely immár „több, mint a részek összessége”.

Kedves Olvasó!

Az egyes fejezetek egy-egy csoport munkáit fűzik fel időrendi sorrendben, az alcímek alatt pedig a mesék találhatóak a megfelelő módszertani magyarázatokkal.

A mesék elé egy-egy anonim gyermekrajzot választottunk az évek alatt a terápiás munka alatt vagy éppen a szakszolgálat várójából, kollégáktól összegyűjtött alkotások közül, amelyek előrevetíthetik a soron következő mese hangulatát, érzelmi ráhangolódást biztosítva az olvasáshoz. Javasoljuk, álljon meg egy pillanatra ezeknél a rajzoknál, talán Önben is megfogalmazódik egy érzés, egy reflexió!

Továbblapozva elolvashatja a gyerekek meséit, amelyek egy-egy terápiás foglalkozás alkalmával születtek. A gyermekpszichodráma foglalkozásokon a mese úgy születik, hogy valaki elkezdi a történetet, majd néhány gondolat után átveszi valaki más a mesélő szerepét, majd megint más. A „szövegkönyvben” a mesélő gyerekek neveit megváltoztattuk, a megváltoztatott nevek kezdőbetűivel jelöltük a mesélőt; így nyomon követhető, hogyan szövik a történetet.

A mesék után közvetlenül „gondolatbuborékokba” csomagoltuk azokat a gondolatokat, vélekedéseket, amelyeket a mesék olvasása során fogalmaztak meg ismerőseink, kollégáink, amikor megkérdeztük tőlük, *mit üzen számukra ez a mese*. Ezekkel az „üzenetekkel”, szubjektív benyomásokkal kívánjuk megelégtetni a mesékben megjelenő szimbolikus tartalmak „szűk értelemben vett” pszichológiai magyarázatait.

Úgy, mint ahogyan a színházban: mit mond a darabról a közönség, és mit mond egy műértő kritikus. Érdemes olvasgatásukra rászánni az időt, mielőtt rátérne a szakember soraira, hasonlóképpen megfogalmazni gondolatokat, vitatkozni, egyetérteni az „előttük szólóval”: Önnek, Kedves Olvasó, **mit üzen ez a mese?**

3. A módszerről

Kende Hanna, magyarországi gyermekpszichodráma tréner a következőket fogalmazta meg: **a gyermek drámajátékával kapcsolatban első-sorban azt a kérdést tesszük fel, hogy „Mit akart kifejezni a gyermek ezekkel a szimbólumokkal? Mit játszott el a gyermek?”**

Jelen esetben mindazoknak, akiknek íródik ez a mesetár, mesejelkép kereső, átkonvertálható ez a kérdés a következőképpen: mit fejez ki a gyermek azzal a narrációval, amit elénk tár? Ezek a jelképek, a hagyományos tanítás, vagy akár a gyógyypedagógiai-, logopédiai munka során megjelenhetnek:

- egy-egy tanult-, vagy a közös játék során felbukkanó történet folytatásában,
- képről való meséléskor,
- tárgyakhoz-, eszközökhöz kapcsolódó kitalált történetekben,
- mesekockák vagy bármilyen képsor elrendezésében,
- játékok életre keltésében: „Mit mesélne neked ez a Maci (Cica, Egér, Csibe stb.)?”,
- képzeletbeli utazások elmesélésekor,
- vagy csak egyszerűen a szabad rajz során elkészült ábrázolások elmesélésekor...

...és még nagyon sok, a gyakorlat szülte olyan lehetőség adódik, amikor a gyermek/fiatal kiteheti elének a szimbólumok adta védettségben, minden rizikó nélkül, azokat a gondolatokat, melyeket különben magukra hagyva kell újra és újra átcsócsálniuk, megemésztelniük.

A gyermekpszichodráma során a gyermek önteremtő **erejét** használja, jelképes történeteit a felnőtt megérti, de soha nem szembesíti a gyermeket azokkal a mögöttes tartalmakkal, melyek által terhelt.

Azzal, hogy **megértjük a gyermek ilyen irányú – jelképeket használó – önkifejezését**, már közelebb kerültünk ahhoz, hogy az így kifejezett **nehézségek megoldását, végkifejlet felé való törekvését segítsük.**

„Mi illusztrálhatná meggyőzőbben a szimbolikus kijátszás hatásosságát? Moreno így ír a pszichodráma szuperverbális kozmikus jelentőségéről: <<A gyerek mély konfliktusainak gyökerei első univerzumába nyúlnak vissza. A mindenséggel való azonosságában az anyakép rögzítéséhez, de

ezek soha sem érhetik el az élet első hetei kapcsolatának, egységének és szinkretizmusának tömörségét. A nyelv nem meríti ki az egész lelki életet, egyes fontos dimenzióit használaton kívül hagyja. Szükség van egy módszerre, amely a magmát, a mindenséget szintetizálni képes; azt a valóságtöbbletet, amely a preverbális és a verbális fölötti világ, és ahonnan a beszédvilág származik. A pszichodramatikus módszer ezt a szakadékot próbálja kitölteni.>> A pszichodráma pszichoterápiás módszerként célja visszaidézni, visszaállítani az elvesztett kozmikus dimenziót.” (Kende, 2000, p. 149.)

Aichinger 2018. szeptember 28-30-án a Kende Hanna Gyermekepszichodráma Egyesület szervezésében megrendezett Nemzetközi Gyermekek és Serdülő pszichodráma Konferencián *A gyermekpszichodráma a gyermek alapvető pszichológiai szükségletei kielégítésének szolgálatában* címmel elhangzott előadásában az alábbiakra hívta fel a figyelmet: „Kutatások és vizsgálatok bizonyítják (...) a szoros összefüggést az **alapvető lelki szükségletek** kielégíthetlensége és a pszichológiai egészség között.” (Aichinger Klaus Gawe (2004) modelljét adaptálta a gyermekekkel és fiatalokkal való munkára).

Az alábbiakban e modell szerint mutatjuk be az alapszükségeket, úgy, ahogy azt Aichinger adaptálta a gyermekekre és fiatalokra.

Az énerő/hatóerő alapszüksége

Itt alapvető nézetkülönbség adódik azok között, akik a hosszú pórázra engedés, a partnerség hirdetői felnőtt és gyerek közt, és azok között, akik azt mondják, hogy a gyermek lelki érettségéhez kell szabni azt a szabad döntési jogot, azt a hatóerő törekvést, amellyel jogosan felléphet a gyermek. Ez utóbbi irányzat egyik képviselője, a szintén német nyelvterületen működő Michael Winterhoff (2010). Az ő nézete szerint: „(...) félreértés, miszerint a rend stresszt jelent a gyermek számára, amit nem képesek elviselni(...) ennek pont a fordítottja igaz: (...) az egyértelmű utasítások, struktúrák biztosítják a helyes tájékozódást a gyermek számára, és így kímélik meg őt a felesleges stressztől.” (Winterhoff, 2010, p. 141.)

A gyermekpszichodráma – esetünkben, de a pedagógiai keretek nyújtotta mesélési tér is ilyen keret, aminek szabályai vannak, egyértelmű határokat nyújt, amelyben a gyermeki énerő kibontakozhat, szárnyakat kaphat, a mesélés, majd az eljátszás adta lehetőségekben. Állítása szerint a mai gyerekek nagyrésze „lelkileg nem érzékeli a másik embert”, és ez a kudarc alapja. Amennyiben ezt elfelejtettük velük szemben gyakorolni,

olyan mértékben nem tanulják meg. Pótolnunk kell a fiatal nemzedékkel kapcsolatban mulasztásainkat.

Egy negatív példa arra, ahogy a felnőttek nemzedéke NEM tanítja meg a fiatalokat lelkileg érzékelni a másik embert:

Buszon fiatalok ülnek, idősek állnak. Idősebb nemzedék, nemzedéke nevében deklarálja: „Ezek a mai fiatalok. Egész nap ülnek az iskolában. Látják, hogy alig állok, nem állnának fel...” Jobb esetben, egy valaki, „ezek a fiatalok közül” feláll, menti, ami menthető. Esetleg kommentek jönnek: „Ti tanítottatok így.” – röhögés, vagy még durvábbá is fajulhat.

Egyik fél sem érzékeny a másik emberre. Winterhoff szerint ilyenkor „lelkileg nem érzékeljük a másikat”. Ha nem érzékeljük a másik jelenlétét, nem lehet hatni sem rá, tehát a fentebb említett énerő/ hatóerő zérus.

A kapcsolódás szükséglete

Második alapvető lelki szükséglet, a Gawe-elmélet Aichinger szerinti adaptációjában, a **kapcsolódás szükséglete**. Ennek gyökere a koragyermekkorban és a családban van. A kötődési zavarok (bizonytalan kötődés, ambivalens kötődés, destruktív kötődés), olyan kockázati tényezők, amelyek a későbbi pszichológiai zavarok alapvető okai.

A felhozott esetekben, de akár a mindennapokban megélt, gyerekekkel folytatott kommunikációban is korrekciós személyekként vagyunk jelen. El kell viselni a nem nekünk címzett, de egyértelműen az adott szituációban nekünk átnyújtott, kötődési zavarokból származó negatív üzeneteket. Olyan korrekciós, esetenként új mintákat nyújtó viselkedés ez, amely nagyon nagy belátást követel az éppen jelenlévő felnőttől, pedagógustól. Olyan lelki érettséget, teherbíró képességet feltételez, ami elviseli, korrigálja és gyakoroltatja az új viselkedés mintákat, mint például a határközvetítést, egyértelműen, de nem durván; a kölcsönös kommunikáció igényének jelzése ez; elfogadás és esély biztosítás egy jobb párbeszéd létrejöttére.

Az önértékelés/önbizalom növelés alapszükséglete

Az önértékelés/ önbizalom növelés alapszükséglete a fenti buszos példában nem igen elégítődik ki azáltal, hogy ilyen meg olyan szemét népeknek nevezzük utódaink éppen velünk utazó tagjait azért, mert maguktól nem észlelik, nem érzékelik, mi a teendőjük fáradt mivoltunkkal. Viszont igencsak érettnak és toleránsnak, elfogadónak és alázatosnak kell lennie annak, aki megkéri a jelenlévő, jövő generáció képviselőit és megszüelőit,

hogy nagyon fáradt, osztozzanak vele félidőben egy helyen... esetleg. Talán soha nem tette ezt senki meg. Pedig kézenfekvő: alapszükségleteket elégitene ki. A felkérés beindítaná az önértékelés növelésének esélyeit (is).

Ez az alapszükséglet azt jelenti, semmilyen pszichológiai képzettséget nem igénylő egyszerűségében, hogy aki rossznak, értéktelennek érzi magát, az jó úton jár a lelki megbetegedés felé vezető úton.

Az örömrézet iránti vágy

Negyedik alapszükségletként az örömrézet iránti vágyat említi Aichinger, Gawe modellje alapján. Legősbibb, alapvető igényünk, emberi mivoltunkból fakad annak keresése, ami számunkra örömrézés. A gyermek esetében ezt játékkedvként határozhatjuk meg.

A dráma, de akár a tanítókkal való közös játék során az örömrézés a **személyközi tér**, annak öröme, hogy ketten, többen cselekszünk egy adott, egymás megérintését, „szimatolását”, látását lehetővé tevő térben, a valóságban. Ezt a valóságot kell kiaknáznunk és olyan vonzóvá tennünk, hogy ne vágyjon el a virtuális világba.

A gyermekpszichodráma során nagyon kevés, de izgalmassá tehető eszköz áll a csoport rendelkezésére: kopott kalapok, sálak, jelmezekké alakítható ruhadarabok. Nem ezek miatt jár drámára a gyerek, hanem azért, amit ezekkel tehet a többiek szeme láttára, füle hallatára.

4. Zombik, nindzsák, sárkányok és vadállatok – A virtuális világ hősei

Az itt következő meséket 9-10 éves gyerekek mesélték: négy fiú és egy lány; 5 hónapon át játszottak együtt a csoportban.

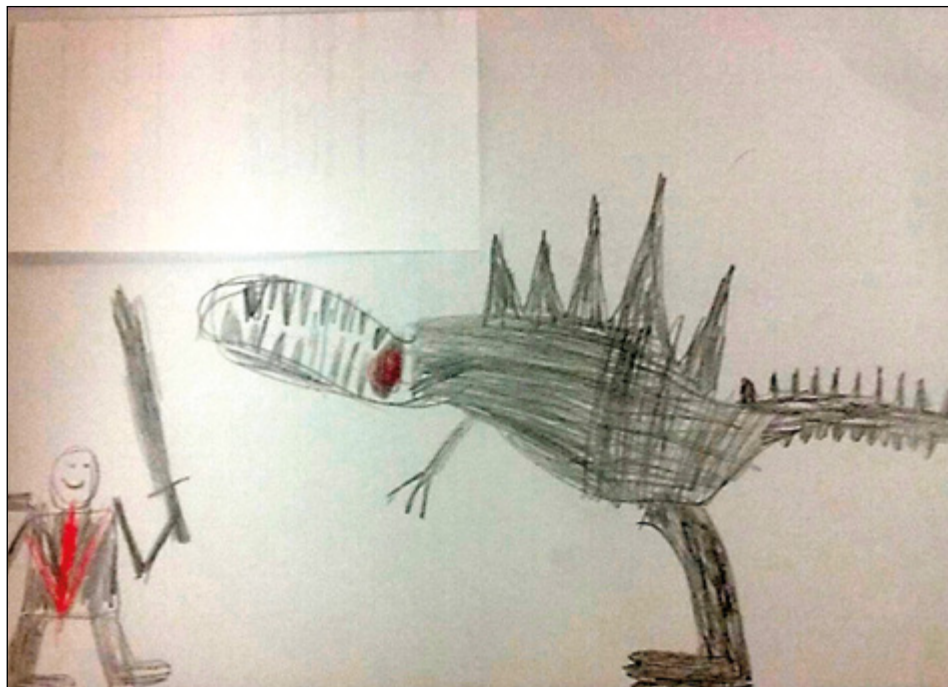
Két esetben azért kérték a szülők gyermekük (Gy., V.) pszichés gondozását, mert elakadást mutattak a tanulásban. Az egyikőjükénél (V.) szorongásos tünetek jelentkeztek, mert testvére szerv transzplantáció előtt állt. Felmerült annak gyanúja, hogy nála is jelentkezhethet a szervműködési rendellenesség. Éppen kivizsgálások alatt állt. A másik, tanulási nehézséggel küzdő kisfiú egyszülős nevelésben részesült, sok időt töltött egyedül, virtuális játékokkal játszva.

A csoport három fiú tagja (A., B., D.) a gyermekjóléti szolgálat által védelemben volt véve; csoport kezdetét megelőzően ketten, és a csoporttalálkozások ideje alatt is egyikük. Családjaik, a mindennapi megélhetés nehézségeivel küzdöttek. Egyikük átmeneti nevelésben volt, s mindegyikük családjában jelen volt az alkoholizmus, munkanélküliség. Az egyikük szülejének amputálták mindkét lábát.

A gyerekek problematikáját ismerve könnyebben találunk választ a meséket olvasva arra a kérdésre, hogy miként találják meg azokat a szimbolikus kifejezési módokat, amelyek által áttételesen fel tudja dolgozni traumáit.

Az alábbiakban bemutatunk egy, a meséhez választott rajzot, egy mesefűzést (a gyermekek nevének monogramjaival jelölve), demonstrációképpen néhány, felnőttektől származó reflexiót, majd a mesékhez néhány megjegyzést fűzünk.

4.1. „Zombisárkány”

Zombisárkány

- A.: *Egyszer volt, hol nem volt egy nindzsa, aki a zombik ellen harcolt. A nindzsák meg akarták menteni a királynőt.*
- V.: *A királynőt a zombik a palota kertjéből rabolták el, amikor bees-
teledett.*
- Gy.: *Az összes nindzsa egy barlangnál gyülekezett, ahová a királynőt
zárták. De jöttek a zombik, elkaptak a nindzsák közül egyet-egyet.*
- B.: *Ez a barlang egy erdőben volt. Ebben az erdőben lakott Tarzan és
vadállatok. Tarzan képes volt megszelídíteni a vadállatokat, még
a tigrist is. Tarzan éppen aludt, nem tudta, mi történik körülette
az erdőben.*
- D.: *Egy sárkány segített a nindzsáknak. A zombikra tüzet okádott.
Mégégték a zombik. De jött egy zombisárkány, és megtámadta.
Meküzdöttek egymással.*
- A.: *Végül a nindzsák nyertek, mert az ő sárkányuk erősebb volt.*
- V.: *A királynő gazdagon megjutalmazza a hősoket.*
- D.: *A sárkány is kap a jutalomból, majd visszatér otthonába, a sár-
kánytársaihoz.*

A felnőttek számára ez a mese a következőket üzeni:

Ezt a mesét olvasva a szereplőkön döbbsentem meg nagyon. Elsőre féltelmes volt számomra, hogy gyerekek írták, sokszor átolvasva viszont rájöttem, hogy igazából kerek egész, elrabolják, megharcolnak, megmentik, a végén a hősök jutalmat kapnak. Arra azonban kíváncsi lennék, hogy mit jelent a gyerekeknek egy zombi, vajon milyennek írnák le, ha megkérdeznénk őket.
(38 éves édesanya)

Érdekes, nem várt fordulat a mesében, hogy egy sárkány segít a nindzsáknak; jók mellé áll. Nagyon pozitívan végződik, a jók elnyerik jutalmukat.
(35 éves múzeumpedagógus, nő)

Történetükben a gyerekek nagyon plasztikus képeket hoznak, melyek a **virtuális világból** valók, elsősorban. Szereplőik: zombik, nindzsák és a hagyományos világ erői közül a sárkányok, vadállatok. Haloványan, egyszer Tarzan is felbukkan, de alszik, mint sok-sok apakép, ami szertefoszlik a távolság, a sok ledolgozott óra, a felbomlott kapcsolatok miatt.

A **zombi** egy valaha ember volt figura, ami teljesen kiüresedett emberi tartalmait illetően, nincs benne érzés. Nem tud meghalni, eltűnni. Ehhez kell a gyermeki fantázia, az, hogy vannak cselekvő nindzsák, jók. Ez sem elég. Ebben fejezi ki végső elkeseredését és reménységet is egyben, mert a Sárkányuk legyőzi a zombik sárkányát. Ez a nem vállalt harc – még. Sárkányok ütköznek meg, a jó nyer.

Ebben a mesében jelen van az örömezzet- és a kapcsolódás (részben, mert jutalmat kapnak a győztesek) alapszükséglete, de még nincs jelen az énerő, hatóerő, fejlesztésre szoruló önértékelés: a nindzsa nem harcol még a győzelemig, de van segítség, aki sikerre viszi: egy sárkány.

Egy kezdődő csoport terápiaja esetén ez üzenet: – Segíts te, aki nagyobb vagy, hogy legyőzzem a zombit! – ami jelen esetben szimbolizálhatja azt a sérülési tartalmat, ami nem múlik, nem szűnik, van.

4.2. Szelíd tigris

Szelíd tigris

- A.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy erdő. Az erdőben lakott egy farkas. Erős volt.
- V.: Az erdőben élt még egy tigris. Szelíd volt, mert az emberek megszelídítették. De visszavitték az erdőbe, nehogy bántsa a többi embert.
- Gy.: Élt még itt az erdőben egy szörny. Ő volt az uralkodó. Igazságos volt. A tigris és a farkas elkezdtek veszekedni. Azon veszték össze, melyikük legyen az alkirály. Úgy határoztak, hogy a vitát futóversennyel fogják eldönteni.
- D.: A tigris visszament az erdőbe, hogy segítséget kérjen a sárkánytól, mert attól félt, hogy le fogja őt győzni a farkas. A sárkány azt javasolta, ígérjenek neki kastélyt, pénzt; fizessék le a farkast!
- A.: A farkas nem fogadta el az ajánlatot. Inkább mérges lett.
- V.: Elérkezett a verseny napja. A tigris nyert.
- A.: Inkább a farkas nyer.
- Gy.: Mind a ketten alkirályok lesznek!

A mese tartalmát így értelmezte egy kolléga:

Ez a mese ijesztő számomra. Nagyon sok benne a negatív figura és a negatív cselekedet. A mese pozitív hőse is egy szörny. A lefizetésről szóló rész egészen rémisztő érzést kelt bennem. A farkas reakciója érthető, mégis a negatív hős, a tigris nyer.

(35 éves múzeumpedagógus, nő)

Ebben a mesében a gyerekek azt játsszák, hogy mit is kezdenek a saját hatalomvágyukkal, az agresszivitásukkal. Felmerül a „vadság” kérdése és az, hogyan lehet azt leszerelni, mert egyértelmű – csoporttudatunk része –, hogy agresszióban nem lehet együttműködni. Az agresszív emberek nem tisztelik mások határait és képesek kárt okozni, miközben a szituáció dominálására töreksenek. A pedagógusok számára egyértelmű üzenet, hogy a gyerekek számára is probléma a vadság.

Megpróbálnak megküzdeni, és ebben a csoportműködési fázisban találunk is egy leszerelési formát. Amit ajánlanak, legyenek ketten is alvezérek, legyen egy fővezér is. A csoporton belüli agresszió feloldásának egyik megoldása ez.

4.3. Magányos farkas

Magányos farkas

- A.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy erdő. Lakott benne egy vad farkas. Folyton vitában állt a tigrissel; veszekedtek, összekaptak.*
- B.: *Azon veszekedtek, kié legyen a hús. A tigris ugyanis elejtett egy embert. Tulajdonképpen őt illette volna a hús. A farkas magányos volt, mert kitagadták a falkából. Nem viselkedett jól. Valami olyat csinált, amit tiltott a farkastörvény.*
- Gy.: *A farkastörvény szerint a fajtárs, a fajtársat nem bánthatja. Ez a farkas pedig megtámadta az egyik társát. Az úgy megsérült, hogy sánta maradt. Összegyűltek a farkasok, és azt mondták: – Téged kitagadunk! Elment az erdőbe, és talált magának egy másik barátot: a tigrist.*
- V.: *Az erdőben emberek sétáltak. A tigris váratlanul elmart közülük egyet, és széttépte, egy másikat pedig megsebesített. A többiek a segítségére siettek, és kórházba szállították; sikerült megmenteni az életét.*

- Gy.: *A farkas megunta az állandó civakodást; szeretett volna visszatérni a falkához. A bocsánatkérés itt azonban nem volt elegendő, a farkastörvények szerint igazolnia kellett, méltó arra, hogy visszafogadják.*
- B.: *Bocsánatot kellett kérnie, és meg kellett fogadnia, hogy többé nem bántja a fajtársait.*
- Gy.: *A farkas a falkától kért segítséget, a tigrist pedig bevitték a „farkasrendőrségre”. De a tigris kimenekült a börtönéből.*
- A.: *A farkas és a tigris újra összetalálkoztak. Verekedtek.*
- B.: *A tigrist újra bezárták, és villamosszékot kapott.*
- Gy.: *A farkast folyamatosan megfigyelte a falkavezér, megtartja-e az ígéretét. Nem voltak bizalommal iránta, ezért bekamerázták a házát. A farkas egy baltát rejtegetett az otthonában, ami emberi eszköz, tehát tilos. A falkavezér házkutatást rendelt el, megtalálták nála a baltát. Ismét kiközösítették a falkából.*
- V.: *Egy közös ellenség, egy jeti fenyegette a farkasokat és az embereket. A farkas most bizonyíthatott, közösen indulhatott harcba a falkával a jeti ellen. Az emberek és a farkasok összefogtak, hogy legyőzzék a szörnyet.*

A felnőtt olvasatában
a mese a következő
értelmezést nyerte:

A történet egyre kilátástalanabbá vált számomra, ahogyan a vége felé haladt, az ígéretüket nem tartják be, nem bíznak egymásban, marakodnak a szereplők. A mese végét egy kis remény hatja át, hogy a közös ellenség összefogásra bírja a civakodókat. (35 éves múzeumpedagógus, nő)

Ez a mese tovább megy a vállalt harcot illetően, a **kiközösítést**, sehova nem tartozás érzését idézi fel újra és újra. Ismerve a gyerekek problematikáját, amivel a csoportba érkeztek, megérthetjük a szimbólumokat, amelyeket választanak: **veszekedés** (a húsért, ételért az állatok között – a mindennapi étkezés nehézségeit mondja el ilyen formában); verekedés, olyan, ami nyomot hagy, sánta lett az áldozat. Gondoljunk arra a gyerekre, akinek nap, mint nap szembesülni kell szüleje amputált végtagjával, és

azzal a haraggal, amit iránta érez, mert sokan csúfolják emiatt, de ezt a haragot nem szabad éreznie, hiszen apja jó és gondolzza őt, többek közt ő hozza drámafoglalkozásokra.

A mese főszereplője egy kiközösített farkas, ezzel az érzéssel a jelenlévő gyerekek mindegyike tudott azonosulni. **A kiközösítés táptalaja: bizonytalanság, önbecsüléshiány, agresszió,** mozgatórugója minden esetben az önbecsülés és a biztonságérzet hiánya, és ennek levezetésére alkalmazott agresszív magatartás.

Megjelenik a „farkasrendőrség”, ami egyértelműen valós élményt takar, a jelenlévő gyerekeknek voltak ilyen élményei (rokonaik közt most is van olyan, aki „ül”), ez foglalkoztatja, ezt most és itt kifejezheti. Amint kifejezheti azt is, hogy ki lett kiközösítve, az akinek „bűne” van. Ez a családi háttér ismeretében megmagyarázza a gyermek ilyen narrációját, amiben ő csökkent értékű, mert kitagadják.

Frusztrált, önbizalomhiányos környezetben szinte óhatatlanul megjelenik a közösség önvédelmi, csoport kohéziós reflexének ez a fajtája. Minden esetben az adott közösség (például osztály) légköre a meghatározó. Úgy teremtenek közösséget a jelenlévők, hogy közös ellenséget keresnek egy olyan gyerek személyében, aki valamiben más, mint az átlag. (A közös ellenség összekovácsol, a csoport összezár, önmagát normának, a tőlük különbözőt deviánsnak tekintve.)

A kiközösített gyerek pedig nagy valószínűséggel attól válik áldozattá, hogy önmagában bizonytalan, önértékelése alacsony és vágyva vágyja a JÓVÁTÉTELT, amit itt a mesében meg is fogalmaz. Többször elbukik a farkas, nem felel meg, de amikor a jéti ellen kell indulni, na, akkor, majd jóvátész és visszafogadják.

A drámajátékban, de akár a pedagógusnak elmesélt történetben is, lehetősége nyílik az elszenvedett sérelmeknek a korrigálására.

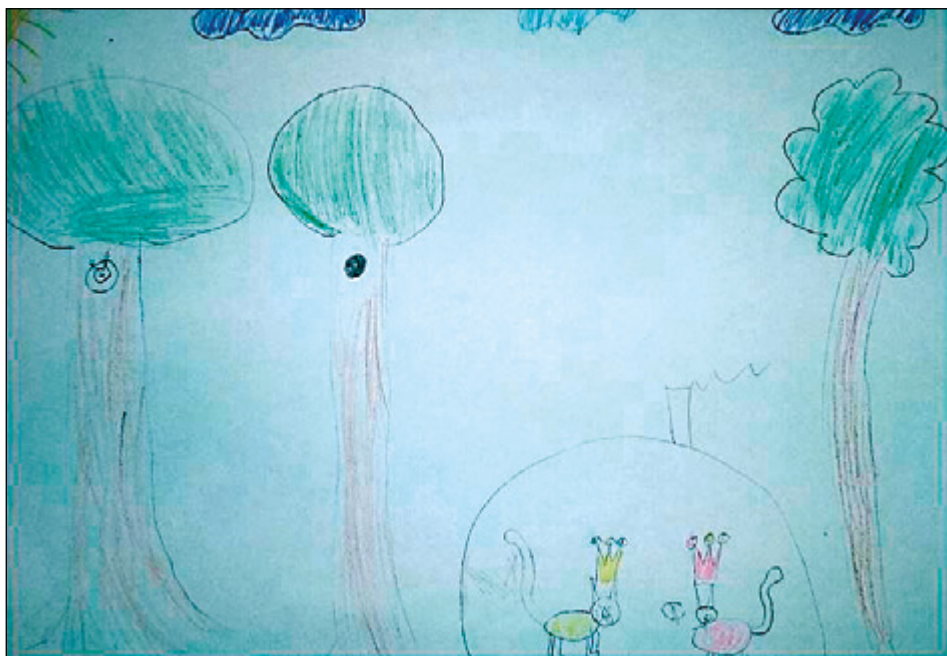
Újra és újra átéli a traumát az a bizonyos „magányos farkas”, de nem adja fel. Itt már jelen az önbizalom megerősödése, a hatóerő egyre nagyobb.

„E. Nacht szerint »az agresszivitás forrása a kielégületlenség, a frusztráció, a szenvedés«. Hozzáteszi, hogy az a gyerek, aki viszont frusztráció nélkül nő fel, nem rendelkezik a szükséges energiákkal ahhoz, hogy kiharcolja magának mindazt, amire az életben szüksége van. Szerinte az én ereje az agresszivitás beépítése révén keletkezik, de ez az agresszivitás nem a rombolást, hanem az élet igenlését fejezi ki.” (Kende, 2000, p. 113.)

4.4. „Miért jöttem?” meséje

A gyerekek a dráma találkozások során többször megfogalmazzák, miért is jöttek; a létező, elakadásukat okozó deficitnek rendszerint egy korrekciós változatával találkozunk.

Az itt szereplő mesékben a következőképpen értelmezhetők a jelképes és valós győzelmek:

Ugye, a szüleim meg tudnak védeni a farkastól?

(A mese szabad rajzból indult, majd a rajzokról meséltek a gyerekek.)

V.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer erdő, abban élt egy farkas és egy mósus. Volt ott két macska, akit Királynak és Királynőnek neveztek. Borongtak a felhők, de még kisütött a nap. Esni fog az eső. Bementek a házukba. Egy farkas fenyegette az erdőt. Nem akarta, hogy a macskák legyenek az*

Ez a mese klasszikus mese érzetét keltik bennem, a jók megküzdnek a gonosszal, győzedelmeskednek, és boldogan élnek, amíg meg nem halnak.
(35 éves múzeumpedagógus, nő)

uralkodók. Azt szerette volna, hogy ő (a farkas) legyen a király. Meg akarta enni őket. A macskák harcoltak ellene: ráfújtak, megkarmolták. A farkas csapdába esett. A macskák maradtak az uralkodók. Születtek kismacskák, majd azok lettek az uralkodók.

– Ugye, a **szüleim meg tudnak védeni** a farkastól? – ráfújnak, karmolnak. Utódok vagyunk. Megérdemeljük. Miattunk élnek.

„(...) a mesében megjelenő családfantázia meg nem valósult vágyakat fejez ki, elsősorban a gyerek szeretet- és hatalomigényét. A mese áttétel-lehetőségeket nyújt; a gyermek belevetítheti mindazt, ami benne zajlik. Így saját konfliktusaira megoldást talál.” (Kende, 2000, p. 168)

Ez a kislány így mondja el azt a családi problémát, hogy testvére, és lehet ő is, súlyosan beteg, ez lehetne a farkas. A rajzán meg sem jeleníti. Kifejezi azt, hogy bízik abban, hogy meggyógyulnak (a farkas nem bántotta őket).

Magány

(A mese szabad rajzból indult, majd a rajzokról meséltek a gyerekek.)

Gy.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy farkas, aki az erdőben járt. És minden nap, ha valami rosszat csinált, megszólalt egy angyal:*
 – *Többet ne csinálj ilyet!*
 – *Én továbbra is ezt fogom csinálni.*
A farkasnak voltak barátai is: a róka. A medve fenyegeti őket. Össze-fognak, és megölik a medvét.

A történetnek hiányolom a végét. Az angyal egyszer megjelent, várnám, hogy a végén még rendet teremtsen.
 (35 éves múzeumpedagógus, nő)

Ezt a mesét az a gyerek mondta, aki sokat van egyedül. A rajzán egyértelműen kifejezi magányát. A története arról szól, hogy nem tud szót fogadni annak az angyalnak. Valós személy kellene, aki hús-vér, és akkor feloldódna a magánya. A társait (farkasnak a róka a társa) említi, akikkel együtt tud lenni, mert azok valóságok, mint ahogyan valóságok a köztük lévő konfliktusok is.

– A felnőttek – anyák, angyalok, tanárok, medvék – mind megmondják nekünk „a tutit”. De a rókák, farkasok – a gyerekek – majd **úgyis legyőzik „a sok tutit”**, és úgy csinálják, együtt, ahogy nekik tetszik.

Alapproblémája: szeretne a kortársaival jó kapcsolatot kialakítani, de folyton lojalitás konfliktusba kerül: Kihez is tartozzak? Felnőtteknek árulkodjak, vagy gyerekekkel csibéskedjem. A kortárs csoport nem fogadja be teljesen, csak akkor tekinti társnak, ha valaki ellen lehet szövetkezni.

„Jólét és gazdagság, amire vágyom.”

(A mese szabad rajzból indult, majd a rajzokról meséltek a gyerekek.)

A.: *Akik itt az autóban ülnek, a tengerre mennek. Úsznak. Ott van egy ház, amiben ők laknak. Az ott egy fürdőszoba. A magasból egy gólya figyelmezteti őket, hogy cápa van a tengerben. A cápa egyet elkap, az meghal. A többi megússza. Volt egy cápavadász, aki elfogja a cápát és megöli.*

Ez a történet számomra nem meseszerű, egyetlen elem, a gólya figyelmeztetése utal a csodák és mesék világára.
(35 éves múzeumpedagógus, nő)

„Jólét és gazdagság az, amit vágyom.” – üze-

ni a következő mese. Ez számára a fürdőszoba, az autó, a ház... Ő egy szegény gyerek, olyan jó elképzelni ezek birtoklását és a fenyegető veszély elkerülését. A cápa visszatérő szimbólum az amputált lábú szülő gyermekénél. Ezzel a jelképpel behozhatja az őt foglalkoztató traumát. Úgy beszélhet róla, hogy nem kell szembesülnie a konkrétummal (elsősorban

a saját dühével, tehetetlenségével és elkeseredésével, amit emiatt érez), csak a szimbólumok szintjén.

„A marginális, a halmozottan hátrányos helyzetű családok életérzésének jellemző vonása a fájdalmasan átélt különbözőség, amelyet büszkeségből megpróbálnak leplezni, elnyomni (...) változatos eszközökhöz van szükségünk ahhoz, hogy elszigeteltségüket, kisebbségi érzetüket feloldjuk, hogy valódi játékképességre, spontaneitásra, kreativitásra tessenek szert. Hogy a lehetetlennek tűnő találkozás létre tudjon jönni, a gyerekek és a serdülők számára egy sajátos átmeneti teret kell kialakítanunk, ahol beszédképesekké válnak, ahol játszani tanulnak, hogy a játékban felfedezzék önmagukat.” (Kende, 2000, pp. 81-82.)

4.5. „Koronát bitorló”

Koronát bitorló

- V.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy erdő. Ebben az erdőben élt egy tigris és egy királynő. Ott volt nekik a házuk. Arra balagott egy farkas. A farkas megérezte a hús szagát; meg akarta őket enni. A tigris és a farkas vetélkedtek. A királynő rémületében így szólt a farkashoz: – Te leszel a király, ha megnyered ezt a versenyt!*
- Gy.: *A farkas és a tigris a rajtvonalhoz álltak, futáshoz készülődtek. Elkezdődött a verseny, amelyet ezúttal a tigris nyert. Ezt nem tudta elviselni a farkas. Elhatározta, többé nem versenyzik, egyszerűen felfalja őket.*
- D.: *A farkas dülva-fúlva hazament: dühöngött, rugdosta a köveket, ütögette a fákat, kitépkedte a virágokat. Ordított és sikoltozott: – Miért nem én nyertem meg a versenyt, hiszen én jobb vagyok! A királynő és a tigris végighallgatta a farkas dühöngését. A királynő megijedt. A tigris próbálta nyugtatni, hogy ne féljen, nem fogja bántani őt. Majd hazamentek, leültek és beszélgettek. Ekkor a királynő elővett egy könyvet, amelyből felolvasott a tigrisnek.*

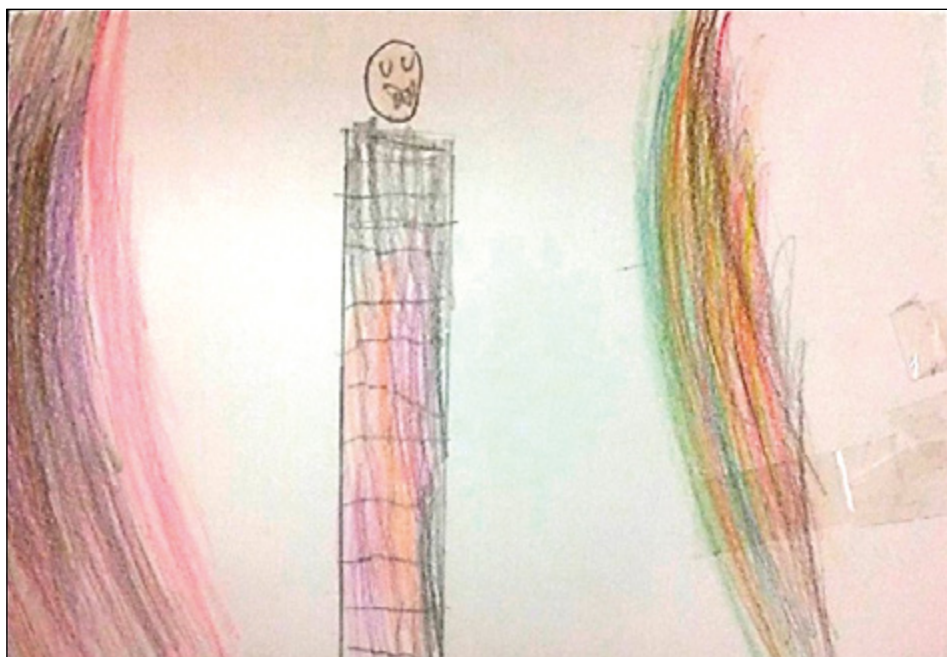
- V.: *A királynő a könyvben egy régi törvényre lett, amelyből kiolvasta, hogy valóban nem bánthatja őket a farkas, mert ő a királynő, aki mindenek felett áll, mindenkinek ő parancsol; a tigris pedig a király.*
- Gy.: *Beesteledett, éjszaka lett. A tigris és a királynő lefeküdtek aludni. Az éj leple alatt a farkas betört a palotába, és ellopta a királynő koronáját.*
- D.: *Reggel lett. A királynő hiába kereste, nem találta a koronáját. A koronát a farkas a fejére tette, odaállt a tigris és a királynő elé, és így szólt: – Most már én is uralkodó vagyok!*
- V.: *A tigris így szólt: – Jó! Akkor versenyezzünk! Küzdjünk meg egymással! Az legyen a király, aki erősebb!*
- D.: *Elkezdődött a viadal; birkóztak. Aki leteríti a másikat, az nyer. A királynő szolgálja szétkürtölte az erdőben, hogy a küzdelemhez bírót keresnek. Előjött egy medve: – Én beszállok, vállalom, hogy bíró legyek.*
- V.: *A küzdelem először döntetlenre végződött. Elfáradt mind a kettő.*
- Gy.: *Újra egymásnak estek. Ez alkalommal a farkas került ki győztesként. A farkas visszaadta a királynőnek a koronáját, a tigris pedig méltóságteljesen átadta koronáját a farkasnak. A tigris királysága ezzel véget ért, szabadon távozott az erdőbe. Az erdőben új királyi párt ünnepeltek.*

Ebben a mesében megvalósult a Harc. Itt nem ketten lesznek alkirályok, hanem egyik nyer. A nyerés-vesztés felvállalására megérett gyerek csoport eljátszotta a dráma nyelvén azt, hogy ki, mit mer megtenni. A dominancia nem agresszivitást jelent, hanem elismert vezető helyet valamilyen közösségen belül, szubcsoporton belül.

Ennek a mesének a vezérfonalát az a gyerek adta, akit korábban kiemeltek családjából. Elmesélte, hogy meg kellett küzdenie, neki és a családnak, azért, hogy újra otthonában lehessen.

„Amikor a kis, gyenge, kiszolgáltatott gyerek erős, hatalmas állatokat játszik, rendkívüli erő birtokába jut.” (Kende, 2000, p. 202.)

4.6. Totemek

Totemek

(A gyerekek ez alkalommal „totemoszlopokat” készítettek önálló munkával, szabadon választott technikával (nyírás, ragasztás, applikáció, rajz, stb.). Szabadon alkothattak, majd meséltek az elkészült munkáról.)

Gy.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer totemoszlop. Egy indiánt üldöztek az afrikaiak, ki akarták őt fosztani. Az indiánnak sok aranya volt; bányászta. Az indián most azt kívánta az oszloptól, hogy tűnjenek el az afrikaiak. A totemoszlop azt mondta: – Én nem tudom eltüntetni ezeket. Légy erős és bátor! Csak te tudod legyőzni az ellenségedet. Az indián odaosont az afrikaiak repülőgépe mellé, felszállt, és elrepült vele. Az afrikaiak üldözőbe vettek egy másik repülőgéppel, és lövöldözni kezdték. Az indián viszont ért a bázisára, a többi indiánhoz. Az afrikaiak nem találták rá. Az afrikaiak végül mégis utolérték. Az indiánok és az afrikaiak megküzdöttek egymással, összezsúrtak. Az afrikaiak erősek vol-

tak, de nem annyira, mint az indiánok. Végül az indiánok győztek. (A mű címe: Menekülő indián)

D.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy totemoszlop. Ez a totemoszlop tudott beszélni, el tudott tűnni a föld alá, tudott járkalni. Egy napon sétálgatott az erdőben, nézegette a virágokat. Egyszerre csak vihar támadt, egy különleges vihar, volt benne minden szín, bármit képes volt elpusztítani. A totemoszlop megijedt, félt, hogy a vihar elpusztítja, ezért elbújt a föld alá. Ott bújt meg, amíg fenn tombolt a vihar. Másnap reggel hallotta, hogy már elcsendesedett. Kibújt a föld alól, és ismét sétálni indult az erdőben. Találkozott a medvével. Megkérdezte tőle, hogy találkozott-e már a mindent elpusztító viharral. A medve így válaszolt: – Inkább ne is beszéljünk róla! A medve hátat fordított, és visszatért a barlangjába. A totemoszlop ezzel visszament a helyére. Ismét eljött a mindent elpusztító vihar. A totemoszlop most bátor volt, nem bújt el előle. Megkérdezte tőle, hogy mit akar. A tomboló vihar így felelt: – Nem akarok semmi különösezt, felfedezésre jöttem, mert ezt az egy világot még nem láttam, és téged sem ismerlek még. A vihar és a totemoszlop beszélgettek. Ezután a vihar elment, a totemoszlop pedig lement a föld alá. (A mű címe: A tomboló vihar)

A **totem** szó indián eredetű, az ototeman kifejezésből ered, jelentése, **testvéri kapcsolat**. A gyerekekkel való ilyen természetű alkotás – totemoszlop készítése – soha nem kér különösebb magyarázatot, valahol a zsigereikben van az erről való tudás.

Amint elmondták, egyikük a **társakra való rátalálás** eszközévé tette a totem jelenlétét, kifejezve ezáltal, hogy igénye van a közösségre, annak a befogadó erejére. Ezért meg is harcol. A többiekkel való együtt küzdés által válik győztessé.

A másik mesélő gyerek gyönyörűen kifejezésre juttatja a totem által, hogy **félelemben** él. El kell bújni a föld alá. Az őt zaklató vihar újra és újra visszatér. **Bántalmazottsága** nyilvánvaló. Az ő baja olyan nagy, hogy társban nem talál küzdőpartnert, de annyira megerősödik, hogy szembe száll egyedül a viharral.

Egy nagyon nehéz sorsú gyermek meséje ez, akinek én ereje, hatóereje kiteljesedésekor van annyi bátorsága, hogy szembeszálljon az agresszor-

ral. A mesében ez a vihar megszelídített formában jelenik meg: elképze-
li, hogy beszélgethetnek... amit egy viharral a valós életben nem lehet, mert
elsöpör.

Példa a fenti szimbolikus megküzdés valóságos vetületére: az alkohol-
beteg szülő gyermeke állandó „viharokat” él meg. Ezek folyton ismétlőd-
nek, és ő ki van téve annak, hogy a módosult tudat állapotú felnőtt kényé-
re-kedvére bánthatja. Egy immár felnőtt abuzált kliens elmondása szerint
segítséggel – legyen az dráma vagy csak belátó, őt értékelő, empatikus fel-
nőttek jelenléte az életében – eljutott arra a pontra, amikor a részeg szülő
betörte az ablakot a sörös üveggel, annak szilánkjai az ágyára estek és
kötelezte, hogy abba befeküdjön, erejét összeszedve tiltakozott és nyert.
Olyan ez, mint az elhangzott mese, egyszer csak szembeszállt a viharral,
amiről kiderült, hogy legyőzhető – mert tántorog, mert gyenge. Utána el
kell bújni...

„A pszichodrárában a gyerek egy mesés csodavilágban találja magát.
Az olykor nagyszerű, olykor játékos, olykor költői, de mindenképpen kre-
ativitást serkentő csodavilágba merülés nem öncélú, hanem olyan eszköz
lehet, amely hozzásegíti a gyereket énképének módosításához, életérzé-
sének, életstílusának átalakításához. (...) A marginális, elmagányosodott,
nem eléggé szeretett gyerekek a közös élményben alakíthatják ki a szociá-
lis együvé tartozás, a kölcsönösség érzését.” (Kende, 2000, p. 37.)

4.7. Farkasok befogadása

Farkasok befogadása

- V.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy erdő. Az erdőben élt egy magányos farkas és annak a felesége. Éhesek voltak, húsrakartak vadászni. Elindultak, találkoztak egy farkascsoporttal.*
- Gy.: *Ők (a farkas és a felesége) is szerettek volna a farkashoz tartozni, ezért megkérdezték a vezetőt, csatlakozhatnak-e hozzájuk. Nem engedték meg, nem fogadták be őket. Dulakodtak, verekedtek, s a farkasvezér nyert.*
- D.: *Búslakodva, dühösen ment tovább a két farkas.*
- V.: *Visszatértek az erdőbe.*
- Gy.: *A farkasfalkát egy tigris fenyegette. A két farkas felismerte a nyomokat, követték azokat. Megelőzték a tigrist, és rátaláltak a csoportra. Figyelmeztették őket a közelgő veszélyre: – Itt a veszünk! Egy tigris fenyegeti a farkast! A farkasok úgy döntöttek, keresnek egy másik erdőt. De a tigris ide is követte őket. A farkasok elha-*

tározták, hogy összefognak, és legyőzik a tigrist. Kémekeket küldtek előre, akik felderítették a tigris útját.

V.: A tigris egy pár farkast felfalt, de végül ő is elpusztul. Megölték a farkasok.

Gy.: A magányos farkasokat végül befogadták a csapatba, mert ők hozták a hírt a fenyegető veszélyről.

A záró mese mindig a legfontosabb. Ekkor összegzik hova jutottunk. Ebben a mesében a teljes kitagadottságtól, a felvállalt harcokon keresztül a valahova tartozás érzésével lettek gazdagabbak a gyerekek. Megtörténik a jóvátétel, a kiutált befogadásra talál. A szülőkkel, pedagógusokkal való utólagos beszélgetések során is ez a jelzés: a nehezen alkalmazkodó gyermek jelentős változáson megy át, ami a közösségbe való odatartozását illeti. Ezek a gyerekek elmozdultak a perifériáról, mert lett egy élményük, egy „képük” arról, hogyan lehet együtt játszani a többiekkel, ezért az alkalmazkodási képességük jelentős mértékben pozitív irányba változott.

„A csoportélmény legfontosabb hozzájárulása a személyiség fejlődéséhez az önmagára beállítottság és lelki elmagányosodás módosulása vagy teljes felszámolása. Ez megerősíti az egyén képességét arra, hogy más emberekkel együtt érezzen, és pozitív identifikációját kialakítsa.” (Kende, 2000, p. 153.)

5. A mágia ereje

Ebben a csoportban 10-12 éves gyerekek játszottak együtt 5 hónapon át; öt fiú és két lány. Problematikájukat tekintve nagyon sokfélék.

Legsúlyosabb tüneteket az a kisfiú (*T.*) produkált, akinek túlzott agresszióján kívül komoly szomatikus tünetei voltak, kopaszodott, haja tenyérnyi helyen hiányzott a fejéről. Családban és gyermekközösségben is marginalizálódott.

Egyik halkszavú, sok „nem is úgy van, ahogy van” történetet hozó kisfiú (*M.*) szorongásos tünetekkel érkezett. Szülei családi nehézségeik teljes tagadásában voltak. A gyermek a szimbólumok szintjén szenvedélybetegséget, a szülők közti konfliktusokat fogalmazta meg.

A harmadik fiú (*I.*) kimaradt a csoporttalálkozások felénél, de addig sokféle jelképpel kifejezte beilleszkedési nehézségeit, a kortárscsoportba való tartozásának vágyát.

Két gyerek, egy kislány (*A.*) és egy kisfiú (*K.*), nevelőszülőktől érkezett hozzánk. Eredetcsaládjukból való kiemelésüket számos traumatikus élmény előzte meg. Nincs kapcsolatuk vérszerinti szüleikkel.

Az ötödik fiú (*Z.*) szintén erősen szorongott, rendszerint bántották az osztálytársai, édesanyja nevelte három másik testvérével együtt, édesapját ritkán látta.

A csoport másik kislány tagjának (*V.*) kapcsolatteremtési nehézségei voltak. Nem tudott beilleszkedni a gyerekközösségbe. Édesanyjával ambivalens kapcsolata volt, félt tőle és nagyon meg akart felelni neki.

Hasonlóan az előzőhöz itt is bemutatunk egy, a meséhez választott rajzot, egy mesefűzést (a gyermekek nevének monogramjaival jelölve), néhány felnőttektől származó reflexiót, valamint a módszertani magyarázatot.

5.1. Van, ami nincs

Van, ami nincs

- V.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy rendőr, aki jó rendőr volt. Sok mindent őrzött.*
- A.: *Egy gyereket megijesztett egy gonosz bohóc. Telefonon hívta a rendőrt. A rendőr bement, szétnézett: – Itt nincs! – mondta a gyerekeknek.*
- F.: *A gyerekekhez ezután hívták az orvost. (Miért lát ez ilyeneket?) – Most megnézzük, hogy van-e valami diagnózis. – mondta az orvos. Amikor elment az orvos, újra jött a bohóc.*
- A.: *Csapdát állítok. Hurkot. Megfogom a bohócot – mondta a gyerek.*
- V.: *Itt van ez az undok bohóc. Mindig ijesztget másokat.*
- F.: *Utána megyek a mentőautóval. – segített neki a rendőr és orvos. Csapdába próbáljuk csalni. A szirénától majd megijed, beleesik a csapdába. Elkapják, és mehet a dutyiba.*
- A mese címe: A gonosz bohóc.*

Milyen érzéseket, gondolatokat ébresztett egy kortárs kiskamaszban a mese?

Ez a történet a haragról és a félelemről szólhat. Nagyon érdekesnek találom, mert ez a gonosz bohóc valami rosszat szeretne a gyerekektől. Ez a rossz bármi lehet. De most feltételezzük, hogy az álmokat, vagy a vágyakat, a reményt, a hitet akarta elvenni ez a bohóc. De a történet vége jól alakul, elfogják ezt a gonosz bohócot, így nem tud több reményt és hitet lopni.
(12 éves lány)

A mesék jellegéből adódóan a **mágia** erejéről szólunk. Valamikor, a patintott kőkorszakba kell keresnünk ennek a varázslatos erejű történésnek a gyökereit. Ebből a korszakból való a Willendorfi Vénusz szobra. (Keletkezési idő: Krisztus előtt 25000 év, paleolitikum) Ez a tenyérben elférő, kis agyag szobor nagyon fontos szerepet játszott az őskőkori emberek életében, mivel mágikus célra használták. Ez egy idol (Istenszobor), asszonyok és lányok termékenység idola lehetett.

A mágia szerint egy valóságos eseményt elő lehet idézni, ha annak egyszerűbb, nem valódi formáját végrehajtják. Az Altamira-barlang (Észak-Spanyolország) mennyezetén látható bölények a vadászmágiával függhetnek össze. A feltételezés szerint, az állat élethű képmásának varázserejében, és így a sikeres vadászatban hittek. Úgy gondolták, hogyha az állatot nyíllal a testében, sebesülten ábrázolják, a valóságban is sikerül majd elejteniük. Az ember mindig szorongásai legyőzésére és a siker előre vetítésére törekedett.

„Az ősemlék igyekezett képzelete birtokába venni, eljátszani, megszemélyesíteni a magát megadni nem akaró természetet, hogy uralkodjék rajta. Vadászott a medvére, őzre, meg akarta szerezni, tehát eljátszotta a medvét és az őzet. Tudni szeretne volna mitől ég a tűz, eljátszotta a tüzet. Ő volt a kilőtt nyíl és a kilövő kéz egyszerre, ő maga volt a folyó, benne a hal, a levegő és a repülő madár.” (Mezei, 1993, p. 109.)

„Bajelhárító szertartásokban” élt – és él a primitív nép. Ezek időről-időre megismétlődve, lassan szokásokká, ünnepekké válnak. A szertartás vezetője mindig a **varázsló**, ez a csodálatos ősközösségi előljáró.

A magyar hiedelem világban ezek a varázslók a **táltosok**. A táltosok dolga, hogy megtalálják a boszorkányokat és megküzdjenek velük, megakadályozzák gonosz tetteiket. Másik dolguk a gyógyítás.

Ennek a csoportnak a tagjai nem tudták ezt a magyar táltosokról, mégis valahol, ahol az ősi tudás találkozik a jelen való világ megváltoztatásának igényével, ott megjelenik a múlt erejének hatalma, és elkezdődnek a táltosok erejében vetett hitről szóló mesék.

A gyerekek ebben a mesében megfogalmazzák azt, hogy nem mindig hiszik el nekik, amit mondanak. Jóváteszik ebben a történetben a felnőttek tévedéseit, mert kiderül, hogy tényleg volt egy gonosz bohóc, aki meg is kapja méltó büntetését.

A gyermeki képzelet nagyszerűsége teremti meg ezt az öngyógyító világot, ahol legalább el lehet képzelni a vélt sérelmek megtorlását, a megérdemelt jutalmak megszerzését.

A csoport első eljátszott meséje előre vetíti, hogy itt többször lesz szó olyasmiről, ami hihetetlen, ami becsapja az érzékeket. **Van, de még sincs.** Nagyon gyakori, hogy az átvert, becsapott gyerekek szövik meséjükbe ezeket az elemeket, amelyek számukra nyilvánvalóak, de a környezetük tagadja. (Például: Apa nem részeg, csak beteg. Anya nem haragszik, csak el kellett utazzon.) A környezet hazudozásai azok, amit a népi bölcsesség így jelöl: „Nem úgy reszket, ahogy fázik.” Ez azt jelenti, amikor elfednek igazságokat a családon belül. Tagadják a szülők a terápiába hozott gyermek valós családi konfliktusait. Nagy szenvedés ez a gyermeknek, akit megtevést a felnőtt álnoksága, „a mások előtt szépet mutatok, otthon majd fekete leves lesz” állapota. Esetleg a legrosszabb, ha otthon sem nevezzük nevén a mumust.

A dráma által valósággá lehet a „Fantom”; segítőt talál, akikkel megbüntetheti azt.

5.2. Terrorizmus és varázskapu

Terrorizmus és varázskapu

A terroristák fegyvereket keresnek. Eközben meglátnak egy totemkaput. Amikor ezalatt keresztül mennek, megtalálják a fegyvereiket. Miután felfegyverkeznek, a „török vezér” irányításával megtalálják őket a törökök. Harc lesz; a terroristák és a törökök megküzdének egymással. A harcosokat egy „szerencsehozó cica” is segíti: aki megsimogatja, életet nyer.

Az ütközetet a törökök nyerik, a terroristákat börtönbe zárják. Ők azonban megszöknék, és terveznek egy merényletet. A rakétaveetővel kilőnek egy atombombát, ami az egész országot megsemmisíti. Minden lángokba borul. A terroristák és a törökök még időben elmenekülnek, vissza a varázskapun.

Ebben a mesében a harc motívumát a következőképpen élte meg egy ifjú:

Ebben a mesében megjelentek a harc-, a megküzdés elemei. Az volt a fontos, hogy együtt csinálják, és ne veszítsenek. Kezdetben általában kevésbé disztigáltak a harc lefolyásának összetevői, fontos az, hogy közösen cselekedjenek és legyen ellenség. Kimondottan kiskamasz játék, sok posztmodern elemmel. A varázskapu egy olyan jelkép,

amit a gyermek a menekülés lehetőségeként képzel el. Az eljátszott győzelem pedig erőt ad, kompetenciájukat növeli.

A hagyományos értékeken felnőtt pedagógus sokszor értetlenül áll az ilyen, és ehhez hasonló mesék előtt. Ezáltal azt üzeni a gyerekeknek, hogy nem stimmel valami vele, a gyerek meg abbahagyja a történetek szövését, mert azzal valami nincs rendben, tehát a személyével sincs rendben minden. Inkább nem mesél.

Elsődleges feladatunk ezt a szemléletet átformálni. A posztmodern korban, a világmagyarázatot segítő értékrendek is elbizonytalanodtak, így a problémák leírása, az adott korról való diagnózis készítése sem egyszerű.

„Ma sokkal nehezebb diagnózisokat írni. (...) A világ is bonyolultabbá vált. Nem népmese már. Nem mindig tudjuk már, ki-mi a jó, a jó tündér, a hős, a sárkány. (...) Túl sok a szempont, túl sok az egymást keresztező jogos és jogtalan társadalmi érdek, nincsenek egyszerű és hatásos igazságok.” (Hankiss, 2002, p. 9.)

Számomra ez a mese a mai világ „háborút”, az egymás elleni harcot és küzdelmet jeleníti meg. A „jók” először győznek a „rossz” felett. De ez így nem érhet véget, mert a „rosszak” mindig addig harcolnak, amíg vége nem lesz a saját életüknek, vagy másét ki nem ontották.

Az ország megsemmisülése a harc végét jelenti, ez a küzdelem feladása. Amikor már minden remény meghalt. Inkább legyen mindennek vége, mintsem valaki „győzzön”. Az ország ugyan elpusztult, de kellenek túlélők, így valójában a mese kimenetele pozitív, mert a „rosszak” és a „jók” is megmenekültek.

Nekem ez az egész mese azt jelképezi, hogy bár folyamatosan küzdünk valamért, harcolunk mások ellen, a legvégén (lehet segítséggel, lehet segítség nélkül), de kijutunk ebből a „háborúból”, függetlenül attól, hogy épp melyik oldalon állunk.

(21 éves egyetemista lány)

5.3. Boszorkányságok

Boszorkányságok

- K.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer hegy. Úgy hívták, hogy Mátra. Élt ott egy medve, vad vérmedve volt, megette az embereket.
- V.: Egy boszorkány is lakott a hegyekben. Ő rossz volt, mert elátkozta a medvét: legyen vérszívó-vámpír ember.
- A: A boszorkánynak volt egy pálcája és egy gonosz oroszlánja. Aki-re a boszorkány rámutatott a varázspálcájával, azt az oroszlán széttépte.
- Z.: Egy kastélyban lakott egy lovag. Ő az igazságért harcolt. Legyőzte a sárkányt, aki a hegyekben lakott.
- I.: Egy nindzsa is lakott a hegyekben, aki le akarta győzni a boszorkányt. Megszerezte a boszi varázsfőzetét, amellyel visszaváltoztatta a medvét medvévé; s az megszélidült. A boszorkányt nem bírták emberré változtatni.
- M: Volt egy király. Ő is le akarta győzni a boszorkányt. Odahívta a lovagot, nindzsát és a medvét. – Gyertek, fogjunk össze!

- T.: Együtt indultak el egy barátjukhoz, a vadászhoz. Ez a vadász jól ismerte a hegyet, már régóta itt élt. Ő immunis volt a varázspálca érintésére, s azt a hatalmat a barátainak is át tudta adni: akit maga mellé hívott, az is immunissá vált. Összefogtak a boszorkány ellen.*
- V.: A boszorkány fegyverekkel készült fel a támadásra. Végül befallták; bebörtönözték őt és az oroszlánt is.*

A gyerekek többféle befejezést is javasoltak:

- V.: Jó lesz a boszi.*
- M.: Kibékülnek a boszival.*
- A.: Ötöt széttep az oroszán az örök közül. Elszalad az erdőbe.*
- I.: A boszi egy varázsfőzet segítségével kiszabadul a börtönből, mindenkire rátámad, majd egyszer csak eltűnik az erdőben. A boszorkányra kígyókat küldenek, s így zárják újra börtönbe. Ez mágia ellenes börtön lesz.*
- V.: A boszorkány kiszabadul a börtönből, s megtámadja a vadászt és a társait. A vadász kutyája ráugrik, így védelmezi a gazdáját. Végül egy vödör vizet öntenek a boszira, mire az eltűnik.*

Ekkor jelent meg az a szimbólum, ami a legjellemzőbb volt ebben a csoportban: az ártó **boszorkány** lénye, akinek segítői vannak.

Népmeséink rosszindulatú, emberfeletti hatalmú, idős asszonyalakjainak gyűjtőneve: boszorkány. A boszorkányos rontásra használt egyik leggyakoribb kifejezés az igézés volt. Ez az ige a Krisztusi ige ördögi ellentéte, mellyel az egyszerű népnek (átlagembereknek) ártani lehet.

Az **igével**, azaz a szóval járó hatalom, azonban ősi, mint a kereszténység. Nem csoda, hogy Isten szóval teremtette a világot, és az ősi népeknél a kimondott szónak hihetetlen jelentőséget tulajdonítanak.

A szó a lélekből ered és annak ereje van. Épp ezért nem véletlenül beszélünk igéző szempárról, hiszen a szem a lélek tükre, és a boszorkányok egyik legveszélyesebb fegyverének éppen rossz, rontó szemüket tartották.

Több boszorkányszerű forrásból tudjuk, hogy a boszorkánysággal megvádoltnak hátat kellett fordítania a bíróságnak, nehogy szemmel verje őket. Az igézés ellentéte az olvasás vagy **ráolvasás** volt.

A gyerekek meséiben újra fellelhető több ősi motívum, amit nem tanultak, nem sugallta nekik senki, ezek olyan ősi, archaikus tudásuk, amely a csoport védő, megengedő közegében aktiválódhatott: eljátszhatták a

szorongásnak azt a formáját, hogy kipécézik (a boszorkány rámutat a varázspálcával) és „széttépik”. A közösségbe nehezen beilleszkedő gyermek meséje ez, aki mindig attól fél, hogy rátámadnak, belerúgnak, megütik. Ez ellen találja ki a gyógyító képzelet a varázslat elleni immunitást, a közös harcot az ellenség ellen.

Nagyon szép szimbolikus jelenet a mesén belül az, amikor a vérmedvét, az agresszív, ártó lényt visszavarázsolgatja a gyermek jóvá. Ez a vágyálma, hogy a rontó rossz ne bántsa őt. A mese világában ezt így elképzelheti.

„Marthe Robert tehát úgy gondolja, a mese fennmaradásának titka magyarázata azzal függ össze, hogy a mese történés főként a családra vonatkozik, abban a szűk körben mozog, amelyet az ember gyermeki perspektívában egy ideig a világgal azonosít. Úgy véli a mese királysága egy behatárolt és zárt családi világ, ahol az ember életének első drámája lejátsszódik. A király a családfőt, a boszorkány a rossz anyát, az ördög a negatív apaképet jeleníti meg. Ha a mesevilágot némiképpen leszűkíti is ez az elképzelés, mégis bevilágíthat a pszichodramában megjelenő mesevilágra, ahol a szimbolikus jelenetek (akár egy királyi pár, akár az állatvilág közvetítésével) többnyire a családkonfliktusokat vagy az ideális család fantáziáit hozzák színre.” (Kende, 2000, p. 169.)

5.4. Bankrablók – ügynökök

Bankrablók – ügynökök

- T.: Egyszer volt, hol nem volt egy bankrabló csoport. 6 régi barát fogott össze. A bandának volt egy főnöke, egy vezére. Mivel nem volt pénzük, azt tervezték, hogy kirabolnak egy nagy dubai-i bankot. A bankrabláshoz feketén szereztek fegyvereket Columbiából.*
- Z.: A banda feltérképezte a bankot, körülszimatoltak.*
- V.: Egy titkos ügynök sejtette, hogy valami készülődik. Egy banki dolgozóval megosztotta a gyanúját, ő lesz a beépített ügynök a bankban.*
- I.: A bandatagok közül is beépült valaki a banki dolgozók közé, aki figyelt.*
- K.: Elérkezett az akció ideje. A banda egyik fele kocsival hajtott a bankhoz, a többiek a tetőről ugráltak az épületbe.*
- M.: A betörők leütötték a biztonsági őrköt.*
- A.: – Kezeket fel! A rablók megkötözték a pénztárost, ezért nem tudta megnyomni a vészjelzőt.*

A gyerekek nem értettek egyet abban a kérdésben, hogy a bankrablók megússzák-e az akciót, ezért szavaztak róla. Végül...

A bankrablók gázpatronokat dobáltak be. Rajtuk maszk volt, ezért sértetlenek maradtak. A bankrablóknak sikerült elmenekülniük a pénzzel.

Ez a mese a „nagyközönség” számára a következő üzeneteket hordozza:

Számomra azt üzenik a gyerekek a mesével, hogyha összefognak a barátok, bármit véghez tudnak vinni, hiába akadályozzák őket a tervük véghezvitelében. A barátok még a bürokráciával (a bankkal) szemben is győzedelmeskedni tudnak. Tehát az összetartás, az együttműködés a siker titka.
(18 éves gimnazista lány)

Ennél a mesénél az értékrendek szerintem nagyon elcsúsztak. Ha pénz kell, nem dolgozni, hanem rabolni mennek. A döbbenet a végén jött: nem értenek egyet abban, hogy a rossz elnyerje méltó büntetését. Tehát van, aki szerint bármit meg lehet úszni büntetlenül, és ez így jó. Ezt gondolom, a saját tapasztalataiból építi be a mesébe.
(38 éves édesanya)

Még mielőtt a választott meséről írnék, pár sorban leírnám a mesék olvasása közben érzett érzéseimet, képzetemet. Mikor belevetettem magam, kezdetben úgy éreztem, mintha egy zsúfolt erdőben lennék, ahonnan menekülnöm kell. Feszültséget keltett, már-már zavart a sok negatív szó, jelenet (megöli, levágja, lelövi; farkas, zombi, ufó, gépfegyver, terrorista stb.). Majd ahogy belemélyedtem, kezdtem olyan érzéseket érezni, mint mikor egy „zúzós” rock zenét hallgatom, arra a felszabadító érzésre, mert feltehetően a mese szerzői megszabadultak a mesélés alkalmával ezektől a nyomasztó gondolatoktól. Azért erre a mesére esett a választásom, mert olvasása közben végre nem nyomást éreztem, hanem kellemes izgalmat, melyet megszépített a Dubai vizuális képzete is. Az pedig rátette a pontot az i-re, hogy végül a rablók mégis megúszták. És egy fontos tanúságot is le tudtam vonni a meséből: minden döntés csak nézőpont kérdése!
(32 éves logopédus, nő)

Érdekes, ütemszerűen váltakozóak a modern és a „boszorkányos” mesék ebben a csoportban. A gyerekek nagyon rugalmasak és nagylelkűek. Megadják egymásnak a szabad gondolkodás jogát.

Ebben a mesében a bankrablós filmek forgatókönyve érvényesül. Nagyszerű érzés a gyerekeknek, hogy nincs ezekről a deklarációkról letiltva, hogy nyerhetnek a bankrablók, „megússzák”, ellophatják a pénzt. A végén helyet kapnak a nézetkülönbségek is: kapják-e el őket vagy sem. A gyermekpszichodráma nem erkölcsi ítéletekben kategorizálja a gyermek meséit. Viszont soha nem enged olyasmit, ami brutális, vagy akár csak sértő is. Például, amikor egyszer a gyerekek azt játszották, hogy otthagyják sérült társukat, a dráma vezető közbelépett a játék szintjén, ellenséggént jelezve, hogy akkor azonnal kifagztatja, bezárja az elkapottat. Erre az ingerre, rendszerint a csoporttagok összezárnak, és egyként harcolnak a bajba jutottért.

Néhány gondolat erejéig a posztmodern korhoz kapcsolom ezeket a gyermeki fantáziában gyakran előbukkanó, gazdagság-szegénység paramétereit érintő elmeséléseket és eljátszásokat. A gyerekek gyakran hallanak ilyen jellegű történeteket, híradókat – sajnos – rendszerint néznek, a csalás, lopás elmesélése jelen vannak a családi körben is. A gyermekpszichodráma kapcsán eljátszhatják, hogy ez megtörténik, ők gazdagabbak lesznek.

Ez nem azt jelenti, hogy valóban megerősödnek ezek a skillek, vagy, hogy lopni fog... A gyerek ezt hallotta, szülei is mesélték, hát eljátssza.

A posztmodern korban „A tudás szerepe mellett azonban a pénz uralmát is érzékelhetjük. Az információ és a tudás csak tőkéhez kapcsolódva hozhatnak sikert. A kor uralkodó intézményei a bankok, a pénz uralkodik a tudomány, a művészetek, az oktatás felett. A jólét megmutatásának igénye áthatja a mindennapokat: a lakásokat, az ünnepeket. A családi kapcsolatokban üzleti elemek vannak, a gyerekjátékok a szülők anyagi lehetőségeit tükrözik. Az anyagiak központi szerepe idézi elő, hogy a témák között, mind a magánbeszélgetésekben, mind a művészetek alkotásaiban a pénz, a gazdagodás, a gazdagság kerülnek elő.” (Kapitány – Kapitány, 2000, pp. 251-252.)

Nagyon életszerű, amikor a gyermek ilyen tartalmakkal áll elő. Nem arra biztatjuk, hogy raboljon bankot, de eljátszhatja azt, megfogalmazhatja ezzel kapcsolatos jó és rossz érzéseit. Ennek kapcsán beszélgethetünk vele arról, hogy milyen hatásokkal jár, amikor mások jóléte vagy az egyenlőtlenséggel szembeni idegenkedés beépül az egyén céljai közé, hogy milyen feltételek mellett, milyen áldozatokkal jár a szegények javára történő újraelosztás, milyen szerepet játszhat ebben a piaci verseny, és milyen lehetőségeket képzelnek el a szegénység enyhítésére. Ritkán hallgatjuk meg ilyen irányú vélekedéseiket, pedig van véleményük, hiszen maguk körül nagyon sokat hallanak a pénz hatalmáról.

5.5. Csodatevés

Csodatevés

- V: Volt egy boszorkány, ... egy kedves boszorkány. Még gyerek volt, amikor egy varázsló házába került, ő nevelte fel. Később ellenségek lettek. A boszinak volt két háziállata: egy rénszarvas, meg egy sárkány.
- T: A varázslónak volt egy tigrise, Síva. A varázsló gyerekei – hiszen voltak gyerekei – meglepődtek, amikor hozzájuk került egy fiatal lány, és ő csak ült ott a székében, és nem bántotta a tigris. (Ez volt az a lány, akiből később boszorkány lett, a varázsló ellensége. A szerk. megjegyzése)
- M.: A varázsló, amikor először találkozott a tigrissel, akkor rátámadott. De varázsport dobott rá, ami megállította. Ezután befogadta az állatot.
- A: A boszinak volt valamiféle főzete, amelyet el akart venni a varázsló. Olyan ez, hogy aki iszik belőle, az rosszabb lesz: gonosz.

- T: A varázsló kivarázsolta a boszi otthonából a főzetet. A boszi mit sem sejtve összeült a varázslóval, mert nem tudta, hogy az ellensége. (Azt hitte, csak ő utálja.) Azt sem, hogy ő vette el a főzetet. Egy kávéra ültek össze. A varázsló beleöntötte a „rosszító” főzetet boszi poharába. A boszi meghalt.*
- V: Ekkor jött a boszi két hűséges állata. Elvitték egy titkos bázisra. Amikor a sárkány pikkelyt tett rá, a boszi feltámadt. Varázspikkelyt, amitől újraéledt. Beszélő állatok voltak. Elmondták neki, hogy a varázsló vette el a főzetet. A boszi karddal elindul a varázsló ellen. A sárkány tüzet okád, repülő rénszarvasa pedig szét-törte a főzetet tartalmazó üveget.*
- A.: A boszorkány fog győzni.*
- M: A boszorkány elégette a varázslót, de a tigris legyőzte a sárkányt.*
- T.: Elégett ugyan a varázsló, de a tigris feléleszti, és újra kezdődik a harc.*

Ebben a történetben a jelenlévő gyerekek, fiúk és lányok csoportjára osztódtak és a családi konfliktusok végeérhetetlenségét játszhatták el az általuk választott mágikus szereplőkkel és eszközökkel: veszekedések, melyek nem érnek véget, kiújuló sérelmek, lojalitáskonfliktusok. Nagyon intenzív játékuk volt. A legfontosabb az volt, hogy egyik fél se haljon meg teljesen, élje túl és kezdődjék előlről a játék.

Az **ősi hiedelemvilág** valamennyi elemét ötvözik: varázsló a boszorkány ellen harcol, főzetek, melyek varázserejűek, tűzben való megégetetés, majd újraéledés, mágikus állatok, lények: repülő szarvas, tüzet okádó sárkány.

„Az ősi belső-ázsiai vallási világkép a magyar nép mentalitásában még ma is ott él, töredékei megtalálhatók a néphit, a népmese és a népszokások körében. Maga a „mitológia” szó eredeti jelentése **„titkos beszéd”** volt, olyan dolgokra vonatkozott, amelyeket az ember nem tudott kifejezni. Származtatott jelentése „hitrege”, amely a hajdanvolt hitvilágba enged bepillantani; az Isten, az ember, a lét kérdéseire keres magyarázatot. Soha nem légből kapott dolgok ezek, hanem egy titokzatos ismeretanyag, amelyet beláthatatlan időközön keresztül a generációk egymásnak adtak át. (...) ősi, immár elveszett csodálatos vallásunk és hitvilágunk egészét már senki sem tudja rekonstruálni, megismerni. Csak mozaikokból következtethe-

tünk arra, ami elveszett, de ma is ott él a magyar nép mentalitásában és a legfelső lényhez való sajátos viszonyában. Úgy szokták mondani, hogy „mi magyarul vagyunk keresztények”. (...)

Őstörténetünk egyetlen részével sem foglalkoztak annyit, mint ősi hiedelemvilágunkkal és ősvallásunkkal. Vallásunk nyomait megtaláljuk Szent István, Szent László, Könyves Kálmán dekrétumaiban; megismerjük a boszorkányvilágot, a gonosznak körülszántását és a kolompolással való távoltartását, az állatok betegségének elűzését, a betegséget-megelőző tűzgyújtást, a szerelmi- és termésvarázslatokat és a madarak hangjaiból való következtetést.” (Kiszely, 2008)

5.6. A dzsinn és a csodalámpa

A dzsinn és a csodalámpa

- M.: Sétáltunk a sivatagban, soha nem akart véget érni. Mi beduinok voltunk, egy egész csapat; púpos tevék utaztunk. Egyszer csak megpillantottunk egy zöld helységet, egy oázist. Odamentünk, itt találtunk vizet. Az oázisban emberek is éltek.
- A.: Volt ott egy jósnő. Volt neki egy jósgömbje.
- V.: Arra mentek a beduinok. Bementek a piacra, ahol a jósnő megjósolta nekik, hogy az egyik beduin meg fog halni, a másikat meg elkapja egy sárkány, a harmadik meg lopni fog egy dzsinn-lámpát. A dzsinn-lámpában él egy dzsinn, akihez majd három kívánsága lehet.

- K.: *Miután a beduinok meghallották a jóslatot, összebeszéltek, hogy el kellene lopni azt a dzsinn-lámpát. Elkezdtek keresni a piacon a titkos eszközt. A dzsinn-lámpát egy másik jós őrizte egy ládában. Elküldték a jóst azzal az ürüggyel, hogy a közelben aranyakat lehet venni. A jós elment, ezalatt ők a kabátjuk alá rejtve ellopták a lámpást. Amikor visszatért, észrevette, hogy a varázseszközt ellopták.*
- Z.: *A jós rájött a lopásra, keresni kezdte őket. A beduinok elmentek a titkos helyükre a piac mellé. A jós dülva-fúlva többször elment mellettük, de nem vette őket észre. A beduinok ültek a lámpa körül és tanakodtak, mitévők legyenek. Úgy döntöttek, előhívják a dzsinnt. Megdörzsölték a lámpás oldalát.*
- M.: *A dzsinn előbújt a lámpásból. Az egyik beduin azt kívánta tőle, legyen sok aranya. A dzsinn teljesítette a kívánságát: annyi aranyat adott neki, hogy épp csak elbírta. A másik azt kívánta, legyen sok ennivalója. Ezt a kívánságot is valóra váltotta a dzsinn: annyi ennivalót adott, amennyit a beduin meg tudott enni.*
- A.: *A harmadik egy csodálatos palotát kívánt, de nem itt a sivatagban. A dzsinn ezt a kívánságot is teljesítette.*
- K.: *A beduin, aki az ennivalót kívánta, meggondolta magát, inkább egy olyan varázscipőt kívánt, amelyben a világ bármely pontjára el tud majd menekülni. A jós valóban katonákkal kerestette a tolvajokat.*
- Z.: *A beduin, a varázscipőben elszaladt. Akinél a sok arany volt, alkudozni kezdett a jóssal, de nem tudta átverni. Végül adott neki egy aranyat. Így ő is megúsza.*
- A.: *Nem volt messze a palota, így aki a palotát kapta, az gyorsan befészkelte magát oda.*
- V.: *A jósnő jóslata végül nem teljesült. Azt hiszem, azt kellene mondania a jósnőnek: – Ó, tévedés történt, hiszen mindenkinek jó élete lett! A jósnő úgy gondolta, hogy a lámpa rossz hatással van, veszélyes az emberekre, ezért bedobta a tűzbe. A jós, aki a lámpa tulajdonosa volt, így szólt: – Miért dobtad bele a tűzbe? – Azért, mert veszélyes volt. – A lámpás nem halhat meg, csak kívánságokat nem tud már teljesíteni. De lehet, hogy egyszer még működni fog a varázssereje is.*

A mese mondanivalója egy fiatal számára:

Nekem ez a mese azt jelenti, hogy valójában, amit elképzelünk, az sose lesz úgy, ahogy elvártuk, vagy elképzeltük. A helyszín egy kopár, kietlen táj, ami a végtelenséget, egyedüllétet jelenti. Mindenki szeretné tudni, kíváncsi, hogy mi lesz vele a jövőben, hova jut. Mi a célja, mi fog vele történni. Ebben a mesében is, a jósnő szerepe az, hogy a „vándorok” megtudják, hogy mi lesz velük, mit jósol a jövő a sorsukkal kapcsolatban.

A másik jó jelképezi a sors fordulatát. A „vándorok” megtalálják az igazi „kincset”, és nem tisztességes módon szerzik meg azt. Az életben ez a helyzet a csalást szimbolizálja. Vannak, akik csak így tudnak érvényesülni. Lehet, utána visszaadják?

A megszerzett „kincs” tovább világít és megmutatja az utat. A „vendégek” kívánnak és kívánságuk teljesül. Mindenki boldog lesz, és életük nem a jóslat szerint haladt tovább.

Mindenki el tudja dönteni, hogy mit szeretne kezdeni saját magával, hogy merre menjen az úton. A sorsunk nincs leírva, megszabva. Csak mi vagyunk felelősek érte úgy, ahogy ezek a „vándorok” is. Tudunk rajta változtatni, és néha kell is változtatni. Bár néha a változás is megszokás.

Tudnunk kell azt is, hogy minden kívánságunk teljesül. Mindent megkapunk, amit kérünk és szeretnénk. Harc nélkül viszont ez nem mindig olyan egyszerű. Ezért ne felejtsük el, hogy a dzsinn nem mindig dzsinn!

(21 éves egyetemista lány)

A gyerekek mitológia iránti érzékenysége nagyon nagy. Sokszor ez meg is ijeszti a felnőtteket, aztán letiltják, nem mesélik. Azt is mondhatnánk, a nevelés tette velünk, hogy eltávolodtunk a mitológiai történetektől.

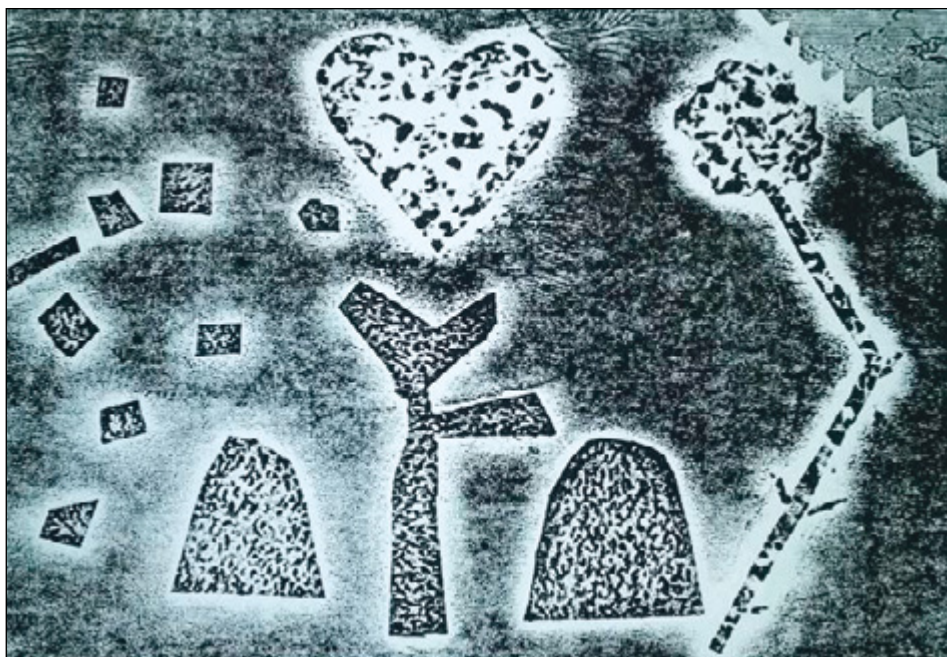
A gyermeki fantázia sokszor talál választ hangosan fel nem tehető kérdéseire a nincstelenség, egyenlőtlenség, a hűtlenség, az álhatatlanság, az elmúlás, a halál, a kegyetlenség témájában, a mítoszok világában. Apró részecskéket kap ezekből, iskolai tanulmányai, rajzfilmek, tudományos filmek, versek kapcsán, és mint a jó és kitartó régész, aki leletét kiegészíti, korhűen egészszé próbálja alakítani, éppen úgy a gyermeki fantázia is el kezd dolgozni a feltárt részletekkel.

A **dzsinn** egy ritka fajta szellem az arab mitológiában, az iszlám előtti mitológiában. Az ókori sémi népek hiedelemvilágában a dzsinnek a régi emberek szellemei voltak, akik éjszaka jelentek meg és a hajnal első sugaraival eltűntek. Képesek voltak láthatatlanná válni és állatokká változni, és gyakran tették őket felelőssé betegségekért és az örületért. Az arabok úgy

képzelték a dzsinneket, mint tűzzellemeket, bár néha démonokkal azonosították őket. Ebben a mesében **vágyfantáziája** teljesül valamennyi gyereknek. A felnőtt világot jelképezi a dzsinn. Azt kérhetnek, amit akarnak. Megharcolnak a kívánságuk teljesüléséért, lopnak, titkolóznak, üldözve vannak, de a végén megkapják, amit szeretnének. Ahogyan a való világ díszletei között is, itt is vannak romboló erők: elveszik tőlük a csodatevő eszközt, sőt azt meg is semmisítik, azzal a halovány reménnyel végződvén a mese, hogy még lehet annak varázsereje valaha. A gyerekek eljátszották a csodatevő erő hatásának meglétét az általuk megélt hiányok pótlására: jólét (pénz, elégséges étel), szép ház, menekülésre alkalmas cipő. Vágyaik, abból fakadhatnak, hogy gyakran hallják a „nincs elég pénz” valamire szlogenjét. A varázscipő mesélője gyakran elfutna szüleje kritikája elől. Nagyon hosszas kioktatásoknak és erkölcsi prédikációknak van kitéve. Ez egy terhelő együttlét számára az édesanyjával. Erre találta ki: de jó lenne elslisszolni. Hosszan és élvezettel játszott.

„Amint kialakul a csodavilág légköre, a gyerek varázslóvá válik. Odavarázsolja magát mindazokba a személyekbe, állatokba, növényekbe vagy esetleg tárgyakba, amelyek leginkább képesek az ő megélt érzésvilágát, jellemének bizonyos aspektusait, életstílusát kifejezni. Ennek a mesevilágnak megalkotója a gyermek, ő a mesemondó...” (Kende, 2000, p. 64.)

5.7. Családmítosz

Családmítosz

- V.: *Egyszer volt, hol nem volt egy kém. A kém elrabolt egy családot. Azért rabolta el őket, mert magányos volt. Miután elrabolta őket, valahogy kitudódott, hogy tulajdonképpen ez az ő családja. Ő még gyerekkorában elveszett.*
- A.: *Miután kiderült, hogy ez a kém családja, kiengedte őket a pincéből, ahová zárta őket. A család sértetlenül hazamehetett.*
- T.: *A kém vágyott a családja, a testvérei után. Felkereste őket az otthonukban, elmondta nekik, hogy szeretné őket visszakapni. De a család nem engedte be a házba, mert egyszer már elrabolta őket. A kém ideges lett, megtámadta a házat, és elkezdett rájuk lőni. De csak azért, mert ideges volt. Az egyik testvér megsebesült.*
- K.: *A család menekülni próbált, a kém utánuk. A rendőrök éppen arra járőröztek. Meglátták a kém kezében a fegyvert. Most a kém próbált menekülni, de nem járt sikerrel. A rendőrök elkapták.*

- M.: *A kémét bevitték a börtönbe. A sebesült családtaghoz (aki a kém testvére volt), kihívták a mentőket, és bevitték a kórházba. Nem halt meg, az orvosok segítettek rajta.*
- V.: *A kém kiszabadult a börtönből. Nála maradt a fegyvere, azzal lőtte szét a zárat. Ismét felkereste a családját, bocsánatot kért. A családja azt mondta: – Megsebesítetted a saját testvéred. Nem fogadunk vissza. A család tehát ismét elzavarta a kémét, aki mérgeiben újra rájuk lőtt.*
- Viola: *A kémét egy bűnbanda kapta el. Korábbi sérelmeiket szerették volna rajta megtorolni, amit miatta szenvedtek el.*
- Ildikó: *A család látta, végignézte, ahogyan a banda betuszkolta a kocsiba.*
- K.: *A család is megijedt. Becsuktak ajtót, ablakot, lehúzták a redőnyöket.*
- A.: *A család hagyta, hogy elvigyék a kémét. Aztán mégis megsajnálták. Meg akarták őt menteni, futottak az autó után.*
- M.: *Miután az örök elmentek, a testvérek bicskával szétfeszítették a zárat. Látták, hogy a kém is megsebesült, őt is kórházba kellett szállítani.*
- K.: *A kórházban végül a családtagok megbocsátanak „kém-testvérüknek” és visszafogadják őt.*

Egy ifjú számára a családi problémák és azok feloldása fogalmazódott meg a mese olvasása közben:

Ez a mese a családi problémák megoldásáról szól. Hogy legyen bárki is a családjunk tagja, és csináljon bármit is, meg kell tudnunk bocsátani neki! A családban sok konfliktus van, sok fájdalom és veszekedés a felek között, de végül mindenki megbékél és megbocsát a másoknak.
(18 éves gimnazista lány)

Ezt a mesét a csoporttagok közül, kettőjük valóságos története szülte. Ezek a gyerekek, jelenleg valóban elvesztették családjukat, nevelőszülőknél vannak.

A mese nagyon jól kifejezi azt a büntudatot, amit ezek a gyerekek éreznek, amiatt, hogy nem élhetnek valódi szüleikkel. Nagyon nehéz ezt a széken szülte büntudatot feloldani. Hosszú és megdolgozott terápia kell ehhez. Az elkövető bűne bemocskolja az áldozatot, a megerőszakolt nő szégyelli, amit el sem követett, a megvert gyerek szintén. Bűnös és áldozat nagy közös bűne lesz a megtörtént tragédia.

„A büntudat mellé rendszerint szorongás, mások ítéletétől és szeretetük-megbecsülésük elvesztésétől való félelem és önmagukkal való folyamatos elégedetlenség társul.

Ahhoz, hogy megszabadulhassunk tartós (és indokolatlan) büntudatunktól, reális képet kell kialakítanunk önmagunkról, el kell fogadnunk és meg kell szeretnünk önmagunkat. Végig kell gondolnunk, milyen értékeket tart-tartott a környezetünk fontosnak, és mi melyikkel tudunk és akarunk azonosulni. Ki kell alakítanunk a saját elvárásainkat magunkkal szemben, vigyázva arra, hogy azok reálisak és teljesíthetőek legyenek. El kell döntenünk, milyen külső elvárásnak tudunk és akarunk megfelelni. El kell fogadnunk, hogy nem vagyunk hibátlanok (és más sem az). Vállalnunk kell a felelősséget hibánkért, anélkül, hogy mások felelősségét is átvállalnánk. Vállalnunk kell önmagunkat, érzéseinket és véleményünket, kockáztatva, hogy nem mindenki szeret így (sem) majd minket. El kell fogadnunk, hogy a különbözőség nem egyenlő az értéktelenséggel. Meg kell tanulnunk értékelni, szeretni másokat. Tudnunk kell megbocsátani.

Nem várható, hogy az évek-évtizedek óta kínzó büntudat a felismeréssel úgy vehető le, mint egy kabát. Levetkőzése hosszú folyamat. Akarat és kitartás kell hozzá. A pszichoterápiás segítség jelentősen lerövidítheti ezt az időt.” (Marik, 2005.)

A gyermek élettörténetének ismeretében nagyon megható hallani, amint azt mondja: „A kém vágyott a családjá, a testvérei után. Felkereste őket az otthonukban, elmondta nekik, hogy szeretné őket visszakapni. De a család nem engedte be a házba...” Nagyon mély sérülések ezek, melyekben önmagát árulónak, környezetét pedig elutasítónak éli meg a családjából kiemelt gyermek. A dráma biztonságos meseközegében ezekről büntetlenül, sőt a többiek figyelme és játéka által jutalmazva beszélhet az elszenvető.

„Az indokolatlan büntudat érzésétől meg kell szabadulni, mert megfoszt az örömtől. A reális büntudat érzése azonban fontos és tiszteletet érdemel. Lelkiismeret-furdalás és jóvátételi igény követi. Azt jelzi, hogy figyelek a másakra, fontos nekem a másik ember. Észrevettem és sajnálom, hogy így cselekedtem. Elismerem a hibámat és érzem a felelősségemet abban is, hogy segítek megszabadulni a hibám keltette rossz érzéstől vagy más következményeitől. Segít, hogy autonómiánk megtartása mellett stabil értékrend, kölcsönös felelősségvállalás és feszültségmentes együttélés alakulhasson ki.

Nem szeretnék olyan világban élni, ahol nincs büntudat vagy lelkiismeret-furdalás. Ha nem lenne, akkor az azt jelentené, hogy semmi kapcsolat nincs az emberek között, azaz mindenki tökéletes magányban él. Vagy anarchia lenne, mert mindenki kizárólag saját magával törődne, pillanatnyi érdekének megfelelően bánva másokkal. Ahol nincs büntudat, ott nincs stabil értékrend, felelősségvállalás és erkölcsi fék.” (Marik, 2005.)

„A gyerekek fejlődéstörténete (a gyermekpszichodrámban, a szerk. megjegyzése) (...) úgy indul, hogy eleinte képtelenek kifejezni magukat, és csak fokozatosan sajátítják el a játék képességét.(...) A mi feladatunk az volt, hogy részvételünkkel, odafigyelésünkkel lehetővé tegyük, hogy kikerüljenek kommunikációképtelenségükből, nem létükből.(...)”

Ennek hiányában (kreativitásuk által megteremtett személyiségük) a gyerek olyan kényszer pályára kerül, amelyen a valóságban kell a végtelenségig eljátszania egy olyan kapcsolatot, amelyben elidegenedett. Olyan valós színjáték szereplőjévé válik, amelyben állandóan kettős szerepet játszik, azét a gyereket, aki valaha volt, és a szülőét, aki bántalmazta.” (Kende, 2000, p. 110.)

A jelenlegi mese a következőket tárja elénk, vulgárisan lefordítva: „Hagyszom a családomra, kinyírnám őket, mert nem fogadnak be, többször is kilöktek. Én bűnös vagyok. De ha bajba kerülnék, ugye, akkor megmen-tenének?”

5.8. Bábmesék

Bábmesék

V. meséje:

Egyszer volt, hol nem volt egy lány, akit úgy hívtak, hogy Piroska. Volt egy kutyája, aki a barátja volt. Kicsit fancsali volt. Kancsal is volt. A boszorkány átkozta el a kutyát, mert az igaziból lány volt. Gondolkozott, hogy mit csináljon most. Elment az erdőbe és talált két bébi nyuszt. Cukik voltak és magányosak, mert a boszorkány megette az anyjukat. Piroska ezeket is befogadta. Ezután elment legyőzni a boszorkányt. Megszerzett egy varázsszert, úgy, hogy kihallgatta a kunyhójánál a boszort, ahogy magában beszélt és kiderült, hogy van egy „ölőszere”. Az benne volt egy záras szekrénybe, kóddal lehetett bejutni, de amikor mormolt, elárulta azt is. Kinyitották és rádobták a varázsszert. Olyan varázsszer is volt, ami visszahozta a nyusztok anyukáját és visszaváltoztatta a kutyát lánnyá. A két lány összebarátkozott.

A. meséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy hercegnő. Magányos volt, nem volt neki barátja. Volt neki egy gonosz mostohaanya, aki folyton bántotta, megverte. Egy éjszaka aztán a hercegnő megszökött, egy kastélyba menekült. Ide nem tudott bejönni a mostohaanya. A kastély ajtaján kopogtatott a róka. Őt is üldözte a mostoha. A hercegnő befogadta. Egy kis idő múltán ismét kopogtattak a kastély ajtaján. Egy boci volt. Őt is befogadták. Összefogtak, és legyőzték a mostohát, aki végül meghalt.

Üzenetek:

A történet első fele emlékeztet a Hófehérke-féle mesére: a szép hercegnő, akit a gonosz mostohája elkerget otthonról. A hercegnő egy biztonságos helyre (kastélyba) kerülése is emlékeztet erre a történetre. A történet abszurdá a kastélyba befogadott róka és boci jelenlétével válik. A történet végül meseszerűen végződik, a mindhárom szereplő életét megkeserítő mostoha végül elnyeri büntetését.
(24 éves doktorandusz, férfi)

A mese az összefogás erejét mutatja be. A Hercegnő egyedül kevés volt a mostohaanyjával szembe. De bátor volt. Elfogadásával és nyitottságával sikerült barátokat szereznie, akik segítettek neki legyőzni azt, aki bántotta és megalázta őt.
(18 éves gimnazista lány)

K. meséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy maci. Magányos volt, nem volt neki barátja. Arra jött egy lajhár. Összebarátkoztak. Elmentek sétálni. Volt egy állatkert, ahonnan kiszabadult egy farkas. A farkas a macira és a lajhárra vadászott. De nem bírta őket elkapni, mert elszaladtak. A lajhár lassú volt, ezért a maci a hátára vette, így menekültek. De a maci elfáradt, el kellett bújniuk. Megpihentek. A maci megküzdött a farkassal, a lajhár segített neki. Éles karmaival megsebesítette a farkast. A medve végül megölte a farkast.

A bábozás módszere lehetővé teszi a valós probléma még erőteljesebb távolítását, a szerepben való bennragadások feloldását. Ez utóbbi arra vonatkozik, amikor nehezen tud elválni valamely szereptől a gyerek, mert még sok mondanivalója lenne. Ugyanakkor lehetővé teszi számos elemi agresszió kiélését: a bábok harapják, rúgják egymást (ezt a drámában is lehet a „mintha” segítségével, mert csak úgy teszünk). A báb viszont kézre húzható és direktben verekedhet, büntethet.

Mit játszanak a gyerekek?

Két mesében jelen van az immár visszatérő rossz boszorkány figurája, akit nem lehet eléggé megbüntetni. Nem sok fantázia kell, hogy az eljátszott bábelőadás nyomán sok elfojtott agressziót véljünk felfedezni a gyermeket gondozó felnőttek irányába. Mindkét esetben segítőkre találunk, jó cselekedeteik nyomán (befogadnak állatokat) erősödnek annyira meg, hogy szembe merjenek szállni a „zsarnokkal”.

A harmadik bábmese is analóg az első kettővel. Gyámoltalanságában viszont nem a győzelemre törekszik, hanem erősebbet keres, nem tud győzni, csak valakinek a segítőjeként.

„A mese energiaforrás lehet. Az eredeti hiányállapot legyőzésében és meghaladásában – melynek elemei a nélkülözés, a szegénység, a betegség, a butaság – megkönnyítheti egy olyan vezető fikció kialakítását, amely kivezet a gyermekkori hiányhelyzetből.” (Kende, 2000, p. 171.)

Különös zajok a házban

Az „utolsó” bábmese:

M. meséje:

Volt egyszer két jó barát. Mentek az erdőben. Hazaindultak, mert bulizni voltak. Mielőtt hazaértek volna, egy róka benyitott a házukba, és elbújt a szekrénybe előlük. Csak az egyik ment be először, a másik kint maradt az udvaron.

Amikor kivett valamit a szekrényből, akkor valami dobogást hallott, de nem volt ott semmi. Bekapcsolta a tévét a nappaliban. Ekkor megint hallott valamit. Hirtelen aztán a róka ráugrott és elkezdte harapdálni. A barátja, aki kint maradt, hallott valami ordítást és bement. A konyhába érve már nem hallott semmit, nem látott semmit. Azt hitte, hogy a barátja visszament a buliba. Aztán valami dobogást hallott, kinyitott minden szekrényt. A tévé alatt volt egy polc, ott rejtőzött a róka. Őt is megette.

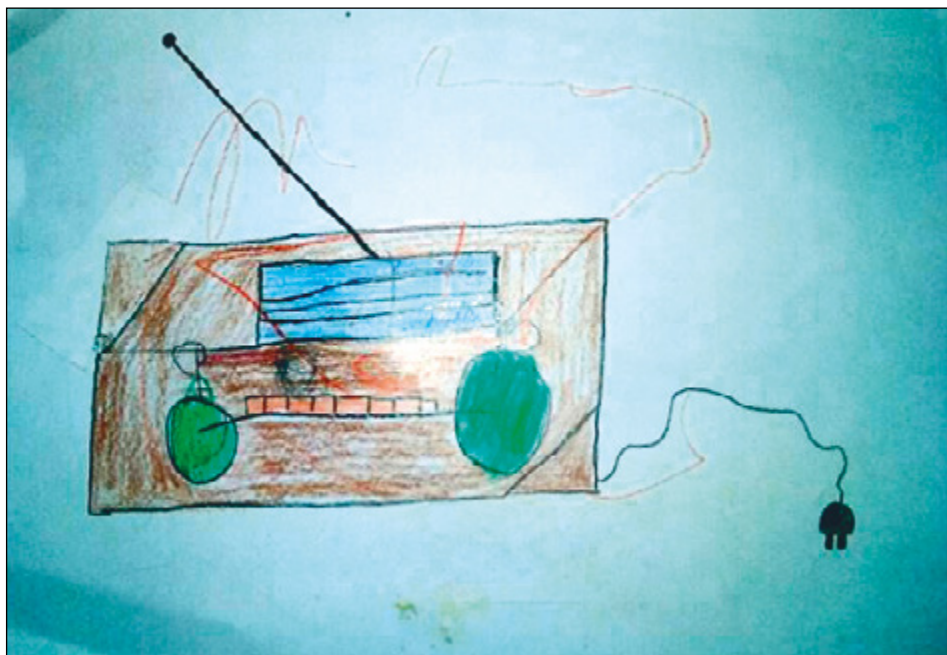
Majd korigál: Aki először bent volt a konyhában, azt mégse ette meg a róka. Amikor látta, hogy a barátját meg akarja ölni, segítségére sietett, s együtt legyőzték.

Ez a báb-mese az első alkalommal elmondott meséhez csatlakozik: Valami történik, de azt nem lehet tudni. Titok fedi. Nincs ésszerű magyarázat rá. A gyerekek ilyen irányú megélései a legsúlyosabbak: nem élhetik meg én erejüket, mert nincs megnevezve az, amivel éppen meg kellene küzdeni. Ez az a gyerek, akinek a szülei a gyermeküket gondozó szakemberek előtt is tagadták, hogy családi problémájuk lenne.

A **titkok** a fejlődést gátolják és elszigetelődést eredményeznek.

„A titokképzéssel könnyebb kikerülni veszélyes helyzeteket, a lelepleződést; viszont a titok súlya nagy, így a titkot őrzők könnyen elszigetelődhetnek. Az ilyen családoknál gyakori a bűntudat, a vádaskodás, a saját felelősség fel nem vállalása, a cselekvés hiánya. Mivel a valódi fájdalomról nem lehet beszélni, a rossz érzés kerülő úton beszivárog a szűkebb, tágabb családba is, és **irracionális formában jelenik meg.**” (Horváth – Radnay, 2008)

5.9. Pókeren vesztett

Pókeren vesztett

- T.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy bankrabló. Úgy lett bankrabló, hogy kevés pénze volt, ezért elhatározta, hogy kirabol egy közeli bankot. Pókeren vesztette el vagyonát. Túl sokat kockáztatott. A családja mondta neki, hogy ne tegye, mert így is kevés a pénzük. 3 milliót játszott el, meg még az autókat, az 1977-es Porshe-t is. Szeretett pókerezni. Általában nyert, de most nem.*
- K.: Aki elnyerte a pénzét, ellensége lett. Ő is szegény volt, de ügyes. Korábban luxusautókkal foglalkozott, azokkal üzletelt, adott is, vett is luxuskocsikat. Aztán ő is vesztett pókeren, ezért aztán ő is elszegényedett. De most újra nyert.*
- M.: A luxusautó kereskedőnek volt egy barátja, ő nem volt ennyire szerencsés a pókerben. Tulajdonképpen ő nem is igen szeretett játszani. Ő masszázsszal foglalkozott. Volt neki egy széfje, amiben a pénzét tartotta. Egy éjszaka betörtek hozzá, és elvitték a pénzét. Reggel észrevette a rablást, erre bekamerázta a házát. Másnap este ismét betörtek hozzá. A kamerafelvétel alapján jól látszott,*

hogy egy lány az elkövető. Utána rohant, de nem bírta elkapni, ezért a rendőrség segítségét kérte. A rendőrök gyorsan elfogták a tettest. Bevitték a bíróhoz. Megkérdezte tőle: – Miért rabolsz? A lány azt felelte: – Azért, mert szegény vagyok. A bíró azt mondta: – Keress magadnak valamilyen állást. Büntetésből egy hétre bebörtönözték.

- V.: A lány letöltötte a büntetését, és lett neki állása. Egy állatorvosnál kezdett dolgozni, itt sok pénzt lehetett keresni. Az állatorvosnő, aki felvette, kém volt. Azok után kémkedett, akik bankot rabolnak. Egy alkalommal megjelent nála a bankrabló, mert beteg lett a kutyája. Gyanús pénzzel fizetett, feltűnt az „állatorvos-kémmőnek”. Ilyen pénzt még nem adtak ki, csak annak a banknak volt ilyen, amelyiket kifosztottak. A kém kutatni kezdett a gyanús ügyfele után: hol lakik, meg ilyesmi. Betört hozzá, megbilincselte a bankrablót. Azt tervezte, hogy átadja a rendőrségnek.*
- T.: A bankrabló kifecskendezte saját csuklóját, és így sikerült kiszabadítania magát. A bilincs a kémlány kezén csattant. Bezárta egy fészerbe. Majd fogott egy ást, s a nőt fészerezéstől élve eltemette.*
- M.: A rendőrség abban az utcában járőrözött. Látta, hogy az udvaron ki van túrva a föld, még friss a hantolás. Ásókat szereztek, segítséget hívtak. Kiásták a lányt.*
- D.: Kiásták a lányt, és még élt. Elmondta a rendőrségnek, ki tette ezt vele: a bankrabló.*
- A.: A bankrabló börtönbe került. A többiek bulit tartottak, a luxusautó-kereskedő szervezte, ő hívta meg a vendégeket.*
- K.: A buliban volt pezsgő, lufi, meg szalagok. Pezsgőztek, és volt, aki le is részegedett.*

A **záró mese** során, mintha előbújna a szög a zsákból. A családilag titkolt, szorongásos tartalmak kifejeződtek, képileg, cselekvésben. A hangadó, mesekezdő gyerek előáll a szenvedélybetegség problémájával. Ilyenkor válnak szkeptikussá a kollégák a gyermekpszichodrámaival kapcsolatban. Kétkedésükben a következő kérdéseket teszik fel: – Na, és akkor mit tudunk mi segíteni egy olyan család gyerekének, ahol napirenden van a drog, az alkoholizmus, a szenvedélybetegség? A válaszom az, hogy annál többet biztos nem, mint a következők:

- védett környezetben, két felnőtt és kortársai előtt, a szimbólumokba burkolt játék kapcsán végre beszélhet arról, amiről különben sehol nem;
- az általa választott közegben, akiknek bizalmat szavazott: a csoport, megbeszéli, tovább gondolja az általa felvetett kérdést;
- mindenki a csoportfoglalkozás alatt erre keres megoldást és ajánl különböző fordulatokat, befejezéseket a felvetett problémát illetően.

Nagyon súlyos dolgok mondattak ki így záráskor: **vagyon elvesztése, teljes leszegényedés, függőségek, bűnözés, gyilkossági szándék.** (Ezek a gyerekek fantáziájában jelenlévő lehetőségek, félelmek, nem egy az egyben valóság alapúak.)

A csoport együttesen kitervelte a történések végét. Minden a helyére került. Azt az alternatívát is felvillantották: van, aki kikerül a bűnözés csapdájából, de van, aki egyre jobban lesüllyed a gonosztevés ingoványába. Ez utóbbinak, egyértelműen és egységesen nem adtak esélyt a továbblépésre.

6. „Szegletkövek”

Ebben a csoportban 12-13 éves fiúk játszottak együtt; 4 hónapon át. A csoport úgy alakult, hogy három fiúnak nehezített gyászélménye volt. Egyikük (R.) az előző évben is játszott dráma csoportban, ő jó úton járt a gyógyulása felé. Másikuk (Zs.) édesanyját vesztette el két éve. A csoport ideje alatt nagyapja volt súlyos (daganatos) beteg. A harmadik fiú (E.) néhány hónapja jelen volt, amikor autóbalesetben meghalt a barátja, szétroncsolódott a feje. Az autót édesapja vezette.

A másik két fiú beilleszkedési nehézségekkel küzd, egyikük (V.) hiperaktív, figyelemhiány zavaros. Másikuknál (T.) autisztikus tünetek (Asperger szindróma) miatt kivizsgálást javasoltunk. Nagyon magas intellektuális képességeket mutatott.

E fejezet szerkesztési elve követi az előzőeket, kis különbséggel. Az első alfejezetben az induló csoport jellemző „Ki vagy te?” kezdőjátékában elhangzott bemutatkozásokat közöljük. Ezeket közvetlenül belső megjegyzésekkel egészítjük ki; a narrációkhoz kapcsolódó jelzések a gyermek aktuális állapotát tükrözik, olyan információk, melyek segítik a mese szimbólumainak jobb megértését.

6.1. Baltás gyilkos és egyéb szerepek

Baltás gyilkos

R.: Egy diplomás férfi vagyok, aki angolból diplomázott. Az egyetemen ötös jegyeket szereztem, főleg. A nevem Sanyi. Vannak barátaim is.

(Ez a gyerek nehezen tanul, sok a kudarcélménye a jegyei miatt. Itt korrigálhatja ezt az élményét.)

T.: Hegyi harcos vagyok, aki a Mont Everestről jött. Mindenféle hegyi szörnyek ellen harcol, mint pl. a jeti, vagy a jégtüskéket köpő sárkány. A nevem legyen Darth Vader. Van segítségem is. Vándoroltam, és váratlanul megtaláltam a szörny barlangját. Rám támadt, köpte a jegeket. Alig bírtam átugrani őket. De azután levágtam az összes, mind az öt fejét.

(Meséli az a gyerek, aki mindentől elidegenedettnek érzi magát, magányos és nehezen értik meg a kommunikációját, jöllehet nagyon okos.)

Zs: *Harcos vagyok, aki a gonoszok ellen harcol. A gonoszok meg akarják szerezni a világ feletti hatalmat. Most éppen a baltás gyilkosnál van a hatalom. Legyőzöm, úgy, hogy megküzdök vele. Még nincs népem.*

(A „Baltás gyilkos” nagyon rácseng arra, hogy „Kaszás gyilkos”, ez a gyerek nap mint nap látja szeretett nagyapja erővesztését. Szeretne segíteni, de nem nagyon van eszköze – népe. Aktuális problémáját így fogalmazza meg.)

E: *Baltás gyilkos vagyok. Nálam van a világ uralma. Már mindenkit legyőztem. Egyedül vagyok. Akit még mégsem győztem le, afölött uralkodni fogok. Nem vagyok legyőzhető.*

(A barátja elvesztését elszenvedett gyermek szavai ezek. Nagyon sok ellentmondás van az általa mondottakban. Tele van ambivalenciákkal a megélt eseményeket illetően.)

Ebben a csoportban játszó öt fiú kiskamaszos világa a Mérei Ferenc (1993) által jelzett „szegletkő” köré szerveződik: vagyis, a tevékenységeik során, indulataik feldolgozása gazdagítja az érdeklődésüket, és emeli a teljesítményük színvonalát. A gátlás alá helyezett indulat (mert minduntalan elfojtják ebben a korban késztetéseiket) kis változtatásokkal vissza-visszajár, újra meg újra megismétlődik az a konfliktus, amelynek elkerülésére az elhárítás irányult. Ilyen konfliktus lehet: szülőkhöz való kötődés átfogalmazása, vetélkedés a kortárscsoportban, önmagával való elégedetlenség. Amikor feldolgozódnak, átfogalmazódnak a konfliktusok, akkor **elaboráció** történik. A gyermek az elmesélt történetek által olyan belső munkát végez, melynek nyomán csökken a feszültsége, alkotó ötletekké alakul át a probléma. Belső szemléleti képsorokat követ, ezek a **szimbolikus sémák**. A gyermekek meséiben az élmények sűrítve vannak, a feszültség pozitív módon dolgozódik fel, gazdagabbá válik általa a személyisége, készségtára, tudása.

„A 9-12 életév nagy elaborációs korszaka a gyermeknek. Nyitott a világra, minden új megragadja, minden tevékenységi lehetőség vonzza. Szüntelenül megéli a várakozásnak, a frusztrációnak, a megvalósításnak és a lemondásnak a feszültségét. S könnyed asszociatív készsége révén minden ilyen feszültség egész láncokat indíthat meg, ezek átveszik, új tartalmi

elemekhez kötik hozzá, átalakítják a feszültséget. Egy-egy időszaknak ezek az asszociációkban folyó áttételei egybeszövődnek és nagy érdeklődési áramlatokként bukkannak fel a serdülés előestéjén.” (Mérei – Binét, 1993, p. 279.)

A jelen csoport mesélése során a következő kategóriák lettek érintve:

- Természeti jelenségek: bányászat, gyémánt barlang, vulkán, láva
- Science fiction: hegyi szörny, jégtüskéket köpő sárkány, gyémánt-mumus, ufótámadás, lézert lövő szem, amit kitin páncél véd, 585 ezer méter magas hegy
- Biológia: mutánsok, piranja, északi sark állatai
- Bűnügy: baltás gyilkos
- Történelem: múmiák, fegyverkovácsolás, szarkofágok, fáraó, piramis, Tutanhamon, vikingek, erődök, várak, Eger vára
- Földrajz: Mount Everest, New York, Chicago, Jupiter, Mars, Mexikó, Amerika, sivatag, expedíció, Balaton, Oroszország, Északi sarki jeges víz
- Vallás: Buddha hegy
- Politika-háború: Donald Trump, Orbán Viktor, ország határok, detektáló szervezetek, terroristák, hatalmi bázisok, atomrobbanás
- Luxus: utazások, öt csillagos szálloda
- Sport: futball VB, Cristiano Ronaldo
- Mese, mítosz: varázsló, mérgező bájital, Küklöpsz

Hihetetlenül gazdag, lüktető és rugalmas az a mód, ahogyan ezek a gyerekek befogadják a világ információit, történéseit, és ahogyan megpróbálnak megszabadulni a lelki terhektől olyan jelképes történetek, játékok által, amelyek az elszenvedett félelmeiket, fájdalmaikat hivatottak kifejezni.

Csodáljuk meg működésüket, fejezzük ki ámulatunkat, mert ezek a felénk áradó pozitív jelzések teszik őket mélyen érző, társaikra és a felnőtt világra nyitott, kíváncsi és együttműködő fiatalokká!

6.2. Gyémántbarlang

Gyémántbarlang

- E.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy gyémántbarlang. A gyémántbarlangban élt egy szörnyeteg: Gyémántmumus.*
- R.: Négy bányász bement a barlangba. Meglátták a rengeteg gyémántot és a gyémántsörnyet. Megtámadták a gyémántsörnyet, lehasogattak belőle darabokat. A szörny sebesülten elmenekült. A bányászok nem tudtak megegyezni a kincsen, összevesztek, civakodni kezdtek.*
- Zs.: A bányászok nem tudták legyőzni egymást, igazságosan megegyeztek, osztozkodtak. A gyémántsörnynek volt egy családja. Megtámadták a betolakodókat.*
- V.: A bányászok elbújtak, vitték magukkal a gyémántokat, azokból hozzá láttak fegyvert kovácsolni. Lecsaptak a szörnyeteg családjára.*

(Hogy ki győz, majd a játék során eldől.)

Ez a mese sok olvasó érdeklődését felkeltette, és továbbgondolásra ihlette:

Nekem az jön le ebből a történetből, hogy osztozkodni jó. Az úgy teljesen igazságos, hogy egyikőjüknek se lesz se több, se kevesebb. A kapzsisággal magadra haragíthatod a barátaidat. Ha túl sok a kincsed, egyre csak kapzsibb és kapzsibb leszel, és ez így nem jó.

A másik fontos dolog, hogy a gyémánteszközöket csapatmunkával kezdték készíteni. Majd nem csak egy ember ment be a barlangba, hanem többen, s végül csapatmunkával győzték le a szörnyet. Ez a mese végül is az önzetlenségről szól, bár igaz, hogy összevesztetek, de végül megegyeztek. Ugyanakkor engem ez a világ emlékeztet a „Minecraft” számítógépes játék világára. Egyszer már én is játszottam vele; ez teljesen ugyanolyan. Egy gyémántbarlangban játszódott, ott volt előttem egy „sorvasztó”, amit le kellett győznom, azt jött több „kicsi sorvasztó”, majd elmenekültem.

(12 éves lány)

Itt mindkét mese kizárólag az erőszakról szól, tele fegyverekkel, harcokkal. Nagyon sok fájdalom, sérelem, félelem lehet a mesét alkotó gyerekekben. (38 éves édesanya)

Ez a gyerek azt akarta mondani, hogy van valami fontos a számára, de könnyen elveszítheti, mert ez a kincs a szeretetet jelképezi, és az emberek elveszik tőle. /Úgy viselkednek körülötte, hogy senki nem szerethető: idegesek, ingerlékenyek, ő fölösleges, idegesítő a számukra./ Látszik, hogy meg akarja védeni ezt a kincset, Ő szeretni akar.

(11 éves lány)

Az első gondolatok illetve szavak, amelyek eszembe jutottak, az a kapzsiság, a békétlenség, hadakozás és végül a visszavágás, ráadásul fegyverrel. Mai világunk teljesen ilyen, a gyermekeken keresztüli hű lenyomat. Szüntelen nyugtalan, a világban zajló sok háború és a fegyveres összecsapások, megoldások. Nem csoda, hogy mindenki eszeveszetten menekül, amerre lát. Ezt persze közvetítik, sokszor élő egyenesben, amely ráadásul délután is nézhető a médián keresztül. Mindezt látják a gyermekeink, nem véletlen, hogy a sok kicsi „gyémánt” nem kell, csak a nagy. Mindegy milyen áron, az áldozat nem számít. A tv mit sugároz? A pénz, anyagiak, vedd meg, még a gyermekműsorok között is gyógyszer és gépkocsi hirdetés van, vagy filmelőzetes lehetőleg jó „véres”. Ha egyáltalán van gyermekműsor. A bujaság, erőszak, stb. csak dől a tévéből és az internetről egy kattintásra. Többször elgondolkodtam azon, hogy a mi gyermekeinknek, unokáinknak milyen „nehéz lesz” leélni így az életüket. Bár lehet, hogy hozzá lehet szokni a sok negatívumhoz is, és ők ezt egyáltalán nem így érzik, élik meg. Mi felnőttek, tapasztalattal legalább tudunk a környezetünkben változtatni és féltőn, óvón gondoskodni, amíg csak lehet. De a gyerekek gondolatmenete egyenesen rémisztő és kétségbeejtő.

(50 éves konduktor, nő)

A fent olvasott mese a föld alatt játszódik. Onnan ki sem jönnek a szereplők, akkor sem, ha legyőzik a szörnyet.

A választott helyszín – a föld alatti bánya – sokat elmond gyászfeldolgozásukról. A játék abból fakad, hogy ebben a csoportban, mély gyászélménnyel küzdenek a gyerekek. Egyikük esetében patológiás gyászreakció áll fenn, másuknak friss élménye volt az elmúlással való szembesülés. A harmadik kisfiú az, aki kezd kilábalni ebből.

A gyász életünk legnagyobb krízise. A gyermek tapasztalatait használja fel a hézagos ismereteinek pótlására. Számos olyan élménye van, amiről nincs tudása, de látta, megélte. Ilyen például a kedvenc állatának pusztulása, kistestvére születése, betegségek, fizikális változások.

„A születés eseményénél még nagyobb rejtély övezi az elmúlást (...) A halálhoz kapcsolódó szorongás és félelem egy igen diffúz érzés kisgyermek korban, hiszen egy alaktalan, tárgyhoz nem köthető félelem. A megértés hiánya kognitív tényezőkkel is magyarázható. Az elvont, fogalmi gondolkodásra utaló jelek csak a kisiskolás kor végén bukkannak fel, tehát tapasztalat hiányában nehezen tudja érzéseit megfogalmazni, de ha mégis sikerül, akkor ez legtöbbször a játékban, a szimbólumok nyelvén érvényesül. Mérei és Binét (1970) szerint a halálhoz kapcsolódó félelmeket gyermekkorban a tartalmatlan feszültségek táplálják. (...) A helyzet lemerülésével a tartalmatlan szorongás leküzdésére a gyermek magyarázattal próbálkozik. Erre elsődlegesen kínálózó téma a félelmetességet képviselő halál, melyet megpróbál lejátszani: mozdulatlanul fekszik, viszszafajtja lélegzetét, imitál egy olyan helyzetet, melyről nincs tapasztalata, spekulál a nemlét fölött, mialatt szorongása fokozatosan csökken. A metafizikai feszültség így válik a képzelet és játék mozgatórugójává”. (Dósa, 2003)

Mit játszanak ebben a mesében a gyerekek?

A gyémántbarlang a sír, a temetkezés színhelye is lehet. Ott a szörny, amit korábbi életszakaszra jellemző módon a halál, elmúlás szimbólumának tekinthetünk. A meghívás pedig egy olyan együtt utazásra szól, amelyben képesek lesznek ennek a szörnynek a legyőzésére, legalább a fantázia berkeiben.

6.3. Ufókkal

Ufókkal

- V.: *Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy város, New York. A várost ufótámadás érte. Az idegenek a Jupiterről érkeztek. Négy szemük és hat kezük volt. A tévében bemondták, hogy a város készüljön az ufótámadásra. De nem mindegyik ufó volt agresszív: a fele jó volt, a fele gonosz; onnan lehetett megkülönböztetni őket, hogy az ellenséges idegeneknek piros színű, a „jó-ufóknak” pedig kék színű volt a karja. A jók átálltak az emberekhez.*
- Zs.: *Megkezdődött az összecsapás. Azonban a „jó-ufók” átálltak a gonoszokhoz. New Yorkból az emberek Chicagóba menekültek. Ott volt egy bázis, ahol mindenki egy kicsit meg tudott pihenni, mert ott nem találtak rájuk az idegenek. Az ufók nem hagytak fel az emberek keresésével. Ha az ufók elfognak egy embert, azt először megkínózzák, megsütik, majd megeszik. Az ufóknak is volt sebezhető pontjuk: le kell vágni a fejüket és a karjukat. Volt négy bátor vitéz, akik kimerészkedtek és legyőzték őket.*

- R.: A négy harcos legyőzte az ufó-hadsereget. Az ufók között akad egy-két túlélő, akiket bebörtönöztek. Az emberek élete ment tovább. Donald Trump Mexikó és Amerika közé húzott egy nagy falat.*
- E.: A bebörtönzött ufók szereztek valahonnan egy rádiót, és segítséget kértek. A megmentők csészealjjaal érkeztek, és kiszabadították a foglyokat.*
- T.: Az ufók visszatértek a Jupiterre. „Elit-ufókat” küldtek a földre, akiknek két szemük és két kezük volt, és nagyon-nagyon erős fegyverük. Az emberek rejtékhelyeket építettek a földön, hogy el tudjanak rejtőzködni az „elit-ufók” elől. Fegyverépítésbe kezdtek az emberek, hogy szembe tudjanak szállni a betolakodókkal. Megtörtént az összecsapás; az emberek győzedelmeskedtek. Ezúttal egy túlélőt sem hagytak, okulva a korábbi esetből.*

Az ufók jelképezhetik azt, hogy nem lehet kommunikálni a környezettel, amiben ezek a gyerekek nap, mint nap élnek, és szembesülnek azzal, hogy szidást kapnak, mert figyelmetlennek, érthetetlennek tekintik őket. Ennek a helyzetnek a megoldása az, hogy le kell győzni az „ufóságot”, azok maradjanak, akik megértik egymást, természetesen ezek közé sorolják magukat is, akik megharcolnak az idegenekkel.

A kiskamaszoknak ez a története nagyon dinamikus és több szálon fut. A gyerekek közös gondolkodása egy veszélyteli, de együtt legyőzhető világot tár elénk.

A gyermeki fantáziát erősen foglalkoztatja az, ami sejthető, ami nem világos, csak árnyaiban körvonalazódik. Ilyen téma a földönkívüliek léte. A gyermek ennek kapcsán – mint nemkülönben egyéb témák kapcsán is nagyfokú feszültséget él meg – vajon mi az igaz, mi nem.

A gyermekpszichodráma témája ez esetben ennek a feszültségnek a csökkentésére dolgozódott ki. A gyerekek megvitatták, eljátszották az ufók lehetséges támadásának történetét, és annak legyőzését, abból a célból, hogy ezáltal csökkenjen a bizonytalanságuk, háttérbe szoruljon, csökkenjen ezeknek a tolatkodó gondolatoknak az ereje, disszonanciája.

6.4. Vulkánkitörések

Vulkánkitörések

V.: Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szálloda. Ez egy ötcsilagos szálloda volt, egy vulkánban. A vulkán egyszer sem tört ki, mert a szálloda alja „lávaálló” volt, és ha ki akart törni a vulkán le tudta fojtani.

Ám egyszer mégis csak kitört a vulkán, a szálloda felrobbant és a lakói kirepültek a sivatagba, a forró láva pedig mindent elöntött.

E.: A sivatagban múmiák jöttek velük szembe. Az emberek elmene-kültek előlük. Építettek egy bázist, ahol fegyvereket készítettek. A múmiákat megzavarta a robbanás és a nagy felfordulás. Az emberek a robbanás utáni zűrzavarban hangoskodtak, ordibáltak: – Segítség! Nincs itt senki? – kiabálták. Ez felzaklatta a múmiákat, ezért támadtak fel, s jöttek elő szarkofágjaikból.

R.: Akadt néhány bátor ember, aki szembe mert szállni a múmiákkal. A küzdelemben egy embert el is veszítettek. A múmiák fegyver nélkül harcoltak, s könnyen el tudták venni az emberektől a fegy-

vereket. Végül a múmiák visszakényszerültek a szarkofágokba, mert már nem volt erejük harcolni.

Viola: Bár a múmiák fenyegetése elmúlt, az emberek még mindig ott voltak a sivatagban egy csepp víz nélkül.

V.: Már majdnem szomjan haltak, amikor megpillantottak valami úrhajó félét. Azt hitték, hogy rosszul látnak. De amikor az leszállt, már bizonyosak voltak, hogy nem képzelődtek. Az úrhajó éppen egy Mars expedícióból tért vissza; menekült, mert a marslakók megtámadták. Észrevette a túlélőket. Nála volt víz, adott belőle az embereknek. Rádión keresztül értesítette az osztagot, hogy túlélőkre bukkant; mentsék meg őket.

Az elolvasott mese a kortársban a következő gondolatokat ébresztette:

Ez a történet elég extrém helyszíneken játszódik, illetve minden olyan nagyon szélsőséges benne: vulkán, sivatag, világűr; a világ nagyon távoli, kietlen végpontjai. Pl. nem egyszerűen egy mező, ami egy átlagos ember számára elérhetőbb, felfoghatóbb. Extrém a cselekmény is, a szálak: felrobban a vulkán, feltámadnak a múmiák, lejön egy úrhajó. Olyan ez a történet, mint egy nagy turmix, ami-ben minden fellelhető extrémítást beledaráltak. Nagyon bizarr az első kép: szálloda egy fortyogó vulkán aljában. Szinte eleve elrendeltetett, hogy fel fog robbanni. A nyugalmat ígéri, a felhőtlen ki-kapcsolódást, az ötcsillagos luxust, aztán egyszer csak: bummm, és mindennek vége.
(13 éves fiú)

A gyerekek gondolatáramlása izgalommal tele, azt is mondhatni, hogy nincs egy nyugodt zug, egy nyugodt perc a regenerálódásra. A múlt és a jövő együtt támad: múmiák és ufók. Ezt már nem lehetne tovább fokozni. Egyetlen kiút létezik ebből a káoszból: egymás megmentése, az ember-ember általi megsegítésbe vetett hit. Ennél szebben és tartalmasabban nem fogalmazhatná meg senki a lét értelmét a káoszban, mint, amikor a szomjazók, a támadást elszenvedettek vizet és oltalmat kapnak onnan, azoktól, akik szintén üldözöttek.

„A posztmodern ember fél a bűnözéstől. Ez a félelem spirálisan terjed, s válik szorongásos állapottá: az általa kiváltott védekező lépések, a fenyegetettség mindennapi életünkben szaporodó jelei ugyanis maguk is még tovább növelik félelemérzetünket. Ilyen, a biztonság veszélyeztetettségére utaló jelek sokasága vesz körül bennünket: berácsozott ajtók, folyosók, videokamerák, őrző-védő kft-k, várfalszerű kerítések, riasztórendszerek.” (Kapitány – Kapitány, 2000, pp 36–40.)

A félelmünk tárgya még a számítógépes rendszerek által létrehozott totális ellenőrzöttség, a természet pusztulása, a háborúk, az idegenek, és a döntéseinkkel járó felelősség miatt gyakran a döntések és következményeik is. Ezek a félelmek azt jelzik, hogy az egyén racionalizmusba vetett hite meggyengült, a természet és az ember egyensúlya felbomlott, a szolidaritási mechanizmusok meggyengültek, mégis az egyetlen kiút – ezeknek a gyerekeknek a jelzése szerint – az ember ember általi megsegítése.

6.5. Szörnyek

Szörnyek

T. meséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy hatalmas, 585 ezer méter magas hegy, amit úgy hívtak, hogy Buddha-hegy. Ezt a hegyet az első milliméterétől az 585 ezredik méteréig lakták. A legtetejében élt egy gonosz varázsló, aki állandóan ledobálta dolgokat az emberekre; legfőképpen mérgező bájitalokat. Az emberek védekezni próbáltak ezek ellen, mert ha ezek eltalálták őket, mutánsokká váltak. A mutánsok dühöngő, több karú, több lábú emberek voltak. Tudtak egymással beszélni a maguk érdekes nyelvén. Sőt, nem elég, hogy erős és dühöngő szörnyetegekké váltak, még a varázsló oldalára is álltak.

Volt öt merész legény, összefogtak és elhatározták, hogy felmászni a hegy tetejére és megállítják a varázslót. Fel is másztak a hegy tetejére, azonban a varázsló annyira fejlett volt, erős varakkal és kapukkal védte magát, amit ezek még álmukban sem tudtak szétörni.

A legények ezért elmenekültek, lementek egészen a hegy lábához. Volt ott egy hatalmas nagy piramis, amit úgy hívtak, hogy Tutenhamon piramis. Ez annyira erős volt: vörös kőből épült fel és pokolkővel volt megerősítve, amit szintén nem lehetett áttörni. A legények elhatározták, hogy felkeltik az összes múmiát. A fáraó, aki ide volt eltemetve és a többi múmia, lehettek úgy tízezren, az emberek oldalára álltak. A múmiák nagyon erős páncélzattal voltak „megáldva”. Elmentek a varázsló kapuja elé, és az a rengeteg múmia rárontott a kapura. Már ötszáz múmia is elegendő volt ahhoz, hogy a kapu egyszerűen megsemmisüljön. Hatalmas nagy csata lett: a varázsló, oldalán a mutánsokkal (ők lehettek vagy öt-ezren), küzdött a fáraóval és a múmiáival, no meg az emberekkel. A fáraó nyerte meg a csatát. Hatalmas nagy bulit tartottak, ahová meghívták a hegy összes lakóját.

És mit mondanak az olvasók?

Ez már sokkal inkább reális történet, legalábbis számomra jobban elképzelhető, mint a „tűzhányós sztori”. A hegy: olyannak képelem, mint valami brazil vagy távol-keleti nyomornegyed. Ember ember hátán, és szenvedés. Ugyanakkor eszembe jut róla a társadalmi ranglétra: alul a sokaság, legfelül pedig az uralkodó, aki dönt a többség sorsa felől. Összességében pedig, amit tanulságként megfogalmaznék: közösen le lehet győzni a roszt.

(13 éves fiú)

Életünkben sokszor előfordul, hogy egyes emberek uralkodnak hatalmukkal felettünk. A kíváncsiság, illetve a túlélés ösztöne hajtja azonban a többséget. Fellázadunk a rossz ellen, hogy jobb legyen a jövőnk. Ha nem sikerül elsőre, akkor más alternatívákat keresünk. Elkerülhetetlen azonban, hogy mindenkinek legyen egy vezetője, akire felnézünk. Mai korunk tanulságos fényképe ez a mese.

(45 éves gyógypedagógus, férfi)

Felvetésünk, hogy ennek a gyerekek a történetében, egy dühöngő felnőtt jelképez a varázsló, aki haragját szórja a környezetére. Ez olyan, mint ő, meg az a felnőtt, aki az ő környezetében mintaként szolgál. A feltételezések szerint gyakran volt kitéve a felnőttek haragjának fegyelmezetlen, agresszív viselkedése miatt. Az iskola – és szülei elmondása szerint gyakran vannak dührohamai. Arról már hallgat a felnőtt, hogy ki az, akinek még vannak indulatkitörései.

Vannak kutatások, amelyek a **szörnyek lélektanával** foglalkozik, vagy másként, azokkal a fantáziákkal, amelyek félelmetes képzeletbeli lények formájában öltenek testet. A kérdés jelentősége elsősorban a félelmek és a szorongás megismerésében, kezelésében, gyógyításában rejlik, amely a pszichológia egyik központi kérdése.

A **szörnyek és a szorongás, félelem** pszichológiai fogalmai összekapcsolódnak. Mindenkinek vannak **archaikus, ősi félelmei**; oly félelmek, melyeknek közös gyökerei vannak, és kortól vagy kultúrától függetlenül, mindenkit jellemeznek. Az archaikus félelmeinkkel Sigmund Freud, Carl Jung és az evolúciós pszichológia foglalkozott talán a legtöbbet, illetve a gyermekkori félelmek kutatásán keresztül tudhatunk e témáról viszonylag sokat. Ide tartoznak bizonyos fóbiák is (de nem mindegyik).

Ma már tudjuk, hogy például egy kisgyermektől származó szörny ábrázolás nem kóros, és a szörnyek, robotok, űrlények is legtöbbször inkább a könyvek, képregények, játékok és filmek hatásának tudhatók be, mint valamiféle pszichés zavarnak.

„Gyermekek rajzaiban rendszeresen megjelennek félelmetes alakok, óriások, vadállatok, szörnyek, sárkányok. Ezek normális fejlődési jelenségnek tekinthetők, és ha nem a képek kizárólagos tartalmait képezik, akkor csupán a mindennapi félelmek, kisebb szorongások projekciói.” (Vass, 2006, p 380.)

„Jung »Árnyék«-nak nevezi az egyéniség »negatív« részét” „vagyis a rejtett, előnytelen tulajdonságok, a hiányosan kifejlődött funkciók és a személyes tudattalan tartalmainak summáját”. Jellemzője, hogy folyamatosan projektáljuk, kivetítjük a környezetünkre. Ugyanakkor a vele való „szembenézés elengedhetetlen feltétele mindenféle önismeretnek, és rendszerint ezért találkozik jelentős ellenállással”. Az árnyék „sötét karaktervonásait” és „fogyatékoságait” bizonyos autonómia jellemzi, ezért akár meg is szállhatja, eluralhatja a tudatot; ha ellenben sikeresen szembenézünk vele, asszimiláljuk, teljesebbé válunk és megkapjuk pszichés erejét. Az ördög ebben az értelmezésben „az »árnyék« archetípus egyik variánsa,

vagyis az ember el nem ismert sötét oldalának veszedelmes aspektusa.” (Antos – Vass, 2011)

„Ez a szimbolizáció (a szörnyekről való mesélés) a (veszélyeztetett) gyermek meghaladás igényét jelzi. Hogy a destruktivitás fogságából megszabaduljon, hogy az agresszivitás leváljon róla anélkül, hogy akár őt magát megsemmisítené. (...) A felidézet képek elemi és fékezhetetlen agresszivitás hordozóiként jelentkeznek, képzeletét rettenetes fantáziák népesítik be, ez olyan beteges szorongás, amely a gyilkos ösztönök, a halálösztön felbukkanásának veszélyéhez fűződhet.” (Kende, 2000, p 92.)

6.6. Katonák – harc

Katonák – harc

- R.: A magyarok és a vikingek harcolnak egymással. A vikingek hajókkal érkeztek távoli vidékekről, és most területeket akarnak szerezni, pl. a Balatont.
- T.: A vikingek rátámadtak a magyarokra. A magyarok erődöket és várakat építettek. A vikingek vezére „egy szemmel volt megáldva”, és ez az egy szeme lézert lőtt.
- R.: A viking vezér lézerszemét íjjal, illetve nyíllal lehet kilőni. A vikingek valamennyi erődöt és várat lerombolták. A magyarok visszavonultak, bemenekültek az egri várba. Itt készültek fel a következő ütközetre, innen akarták legyőzni a vikingeket.
- T.: A lézerszemet még egy erős, átlátszó kitin páncélzat is védte. Az egyszemű viking, nevezzük Küklopsznak, valamennyi harcosnál hatalmasabb és erősebb volt, nem volt egyszerű legyőzni. Ő volt a vikingek vezére. Volt egy kardja, egy sújtással ezer magyar harcost tudott legyőzni.

- V.: *A magyarok azt hitték, a viking vezér legyőzéséhez elegendők lesznek a sima nyilak; hát ezekkel próbálkoztak, de sajnos sikertelenül. Aztán az egyik embernek eszébe jutott, gyúlékony fát rakjanak a nyílvevő helyére. Most ezzel próbálkoztak. Gyengült a viking vezér ereje, de ahogy gyengült, úgy lett egyre nagyobb és nagyobb.*
- R.: *A tüzes nyilak sokszor félretaláltak, csak a vezér ruhája perzselődött meg. Hogy ne gyulladjon meg, olyan helyet kellett keresni, ahol víz van; el tudják oltani a lángoló ruhát. Egy alkalommal aztán nem sikerült eloltani, s a viking vezér megégett. Meg is halt. Emberei méltó módon eltemették, meggyászolták, s bosszút esküdtek elhunyt vezérük emlékére.*
Most a magyarok támadtak a vikingekre, akik – vezérük híján – már gyengébbek voltak. Végül a magyarok győztek, a vikingeket mind leölték, mind meg is halt. A magyarok vezére is elesett a csatában. Őt is méltó módon eltemették. A magyarok az egri várat romjaiból újjraépítik.

Ez a mese sikertörténet, közösen alkotta a csoport. A gyerekek eljátsszák, hogy a reménytelen harc közepette adódik egy ötlet, az égő nyílvevő, ami megmenti a vesztesre állókat. Jelképében sokat üzen: „Gyengült a viking vezér ereje, de ahogy gyengült, úgy lett egyre nagyobb és nagyobb.” Mint amikor egyre dühösebbek vagyunk és egyre hangosabbak. Két temetésre is sor kerül. A gyászélmény ilyen formában való feldolgozása a gyermekpszichodráma által nyújtott lehetőség.

A mesélő megküzdött a gyász élményével, voltak beilleszkedési nehézségei, melyek megszűntek.

Elkötelezett harcosokról szól a történet, azt jelenti, hogy hisznek annak az értékességében, amit csinálnak.

Az egészséges személyiség esetén, a kihívásokra való reagálás azon a meggyőződésen alapul, hogy az élet rendje a változás, melynek lényege a fejlődési lehetőség, míg a kontrollképesség lényege az abba vetett erős hit, hogy ésszerű határok között képesek vagyunk a velünk történtek ellenőrzésére, befolyásolására, és felelősek vagyunk a velünk történtekért.

„A pszichológiai immunrendszer (PI) fogalma tehát azon személyiségforrások megjelölésére szolgál, melyek képessé teszik a személyt a stressz tartós elviselésére és eredményes megküzdésre úgy, hogy ne sérüljön a személyiség integritása, működési hatékonysága és fejlődési potenciálja.

Az integrálódó személyiségkomponensek közös vonása, hogy pozitív következmények anticipálására hangolják a kognitív apparátust, fokozzák az énhatékonyság érzését a megküzdési folyamatban, valamint erősítik a célélérési szándékot és az önszabályozási hatékonyságot.” (Dávid – Fülöp – Pataky – Rudas, 2014)

6.7. Világok pusztulása

Világok pusztulása

Zs. meséje

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer 4 hős, akik meg akarták menteni a foci vb-t. A futball világbajnokság Oroszországban került volna megrendezésre, azonban ott kitört a háború. A terroristák robbantottak, az embereket megölték a stadionban. Sokan megsérültek a szurkolók és a focisták közül is, még Christiano Ronaldo is meghalt. Aki túlélte, az elfutott onnan. Végül is elmaradt a bajnokság. Ez a 4 hős nagyon szerette focit, ezért szembeszállt a terroristákkal: meg akarták ölni őket, hogy az emberek visszamehessenek biztonságban. Megtalálták a terroristák búvóhelyét. Volt egy szerkezetük, amelynek segítségével detektálták. A 4 hős bemerészkedett oda, le is tudták győzni a terroristákat, kivéve négyet, a négy legerősebbet, akiknek sikerült elmenekülni. Újra szerveztek egy csapatot a négy hős ellen.

A 4 hőst megtámadták. Ők erre katonákat hívtak segítségül. Az erősítést Orbán Viktor miniszterelnök küldte, hogy győzzék le a

terroristákat. Mindezt egy telefonnal: felhívta őket. – Gratulálok, mert benne vagytok majdnem az önkéntes halálban!

A terroristák váratlanul megtámadták a katonákat, és most győztek. A 4 hős megmenekült, gyorsan elmentek, és beleugrottak az Északi-sarkon a jeges vízbe. Ott kialakítottak egy bázist. Az összes ott lévő élőlényt betanították, hogy velük legyenek: halakat, piranjákat, fókákat, pingvineket, jegesmedvéket.

Egyszer aztán a terroristák is a vízbe mentek, mert nem bírták ki, hogy ne öljék meg azt a 4 hőst. 4 év telt el azalatt az idő alatt, hogy a hősök megszelídítették a halakat és a vízi élőlényeket.

A halak segítségével legyőzték a terroristákat. Kivéve egyet, aki viszont egy csatánál sem volt ott. Ő volt a fő-terrorista. Ő egy atombombát tett le, amivel az egész világ elpusztult, ezzel együtt ő is; az egész galaxis, mindenki, és a 4 hős is. Itt a vége, fuss el véle...

Ez a mese a férfiakat is megszólította:

Ez a mese azt az üzenetet hordozza, hogy aki elképzelte, nagyon vágyik arra, hogy az agresszió megszűnjék körülötte. Ezt mindenáron akarja és ettől ellentmondásos az ő állapota: belekeveredik egy soha véget nem érő harcba, míg el nem pusztul minden.
(33 éves kereskedő, férfi)

Szimbolikus ez a történet. Bennem egyrészt félelmet váltott ki; ha látjuk a médiát, akkor félhetünk is a terrorizmustól. Másrészt örülök is, mert aki ezt a történetet kitalálta, biztosan jól tájékozott volt a világunkban mostanság zajló problémákról, aktualitásokról. Félelmetes az, hogy egy pár fanatikus milyen észveszejtő rombolást tud okozni.
(45 éves gyógypedagógus, férfi)

Az utolsó mesét a mély gyászban lévő gyermek mondta. Ebben a mesében kiélhette azt a mélységes megsemmisülést, amit akkor érezhetett, amikor elvesztette édesanyját. Jelenleg nagyapja beteg: ezt a közeli pusztulást hozza színre. A felnőttek- és társai védelmet nyújtó környezetében elmondhatta, és el is játszottuk számára a világ megsemmisülését.

Ez a gyerek tovább folytatta a gyermekpszichodramát. Elkövetkező mesei, történetei a világ megsemmisülését követő genezisek.

„(...) a halálfélelem csírája a szeparációs szorongásban keresendő, a biztonságos, állandó háttér elvesztésétől való félelem ez, mely már a csecsemőkor alatt kialakul és az érzelmi biztonság igényének kifejeződése. A halál általi veszteség azonban nehezen oldható fel, hiszen ezt a veszteséget nem lehet pótolni. Azok a szülők, akik igyekeznek megóvni gyerekeiket a veszteség átélésétől azáltal, hogy gyorsan helyettesíteni próbálják a veszteség tárgyát, egyrészt a gyermeknek a bánathoz és gyászhoz való jogát akadályozzák, másrészt pedig rejtett módon arra tanítanak, hogy a szeretet tárgya pótolható, tehát nem kell túl nagy fontosságot tulajdonítani a veszteségnek. A gyermeknek lehetővé kell tenni, hogy a családi örömek és bánatok részese lehessen. A túlságosan óvó, féltő magatartás a felnőttek részéről azt jelenti, hogy újabb lepleket borítunk a rejtélyre. **A bizalmas közösségi légkör lehetőséget nyújt a gyermek számára, hogy kifejezze érzéseit, fantáziáit, félelmeit, s így megerősödve lépjen tovább az élet útján.**” (Dósa Zoltán, 2003, pp. 27-33.)

7. Zárszó

Gyermekpszichodráma foglalkozást a kiképzett gyermekpszichodramatisták tarthatnak. A gyermekpszichodráma asszisztensek egy kiképzett gyermekpszichodramatista mellett vezethetnek csoportokat, a szupervíziós lehetőségeket igénybe véve. A hétről hétre szerveződő csoportokban nagy a felelősség, mert tudni kell: „a »rítus« felszabadító erőivel úgy bánni, hogy a fájdalmas, nyomasztó múlt felszámolása a jövő szabadságához vezessen...” ugyanis **„Nem az a fontos, amit velünk tettek, hanem az, amit azzal kezdünk, ami velünk történt.”** (Kende, 2000, p. 224.)

8. Irodalomjegyzék

- Hankiss E. (2002). Az emberi kaland. Helikon Kiadó Kft., Budapest.
- Kapitány Á.–Kapitány G. (2000). Látható és láthatatlan világok az ezredfordulón. Új Mandátum, Budapest.
- Kende B. H. (2000). Gyermekepszichodráma. Osiris Kiadó, Budapest.
- Mérei F.–V. Binét. Á. (1993). Gyermeklélektan. Gondolat, Budapest.
- Mezei É. (1993). A dráma születése. In Trencsényi Borbála (összeállította). A művészet születése. (p. 109). Holnap Kiadó, Budapest.
- Vass Z. (2006). A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai. Flaccus, Budapest.
- Winterhoff, M. (2010). Miért válnak zsarnokká a gyermekeink? Dialog Campus Kiadó, Budapest – Pécs.

9. Internetes hivatkozások

- Antos Zs.–Vass Z. (2011). Szörny pszichológia a projektív rajzok tükrében. Magyar Tudomány. URL: <http://www.matud.iif.hu/2011/10/01.htm> (Utolsó letöltés: 2018. december 12.)
- Dávid I.–Fülöp M.–Pataky N.–Rudas J. (2014) Stressz, megküzdés, versengés, konfliktusok. URL: http://tehetseg.hu/sites/default/files/konyvek/geniusz_34_net.pdf (Utolsó letöltés: 2018. december 12.)
- Dósa Z. (2003). A gyermeki világkép metafizikai vonatkozásai és az ultrajelenségek magyarázata. URL: <http://rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2003/tel/2.pdf> (Utolsó letöltés: 2018. december 20.)
- Kiszely I. (2008). A magyar nép őstörténete (Mit adott a magyarság a világnak?) URL: <http://mek.oszk.hu/06400/06403/html/#81> (Utolsó letöltés: 2018. december 20.)
- Marik Á. (Létrehozva: 2005. január 1. Módosítva: 2011. november 17.) Büntudat – büntudatkeltés. – szavak, tettek, mondatok. URL: www.hazipatika.com/psziche/harmoniban/cikkek/buntudat_buntudatkeltes/20030509153245 (Utolsó letöltés: 2018. december 6.)
- Horváth M.–Radnay G. (2008. november 4.). Könnyebb elhallgatni? Titkok és tabuk a családban. URL: www.koloknet.hu/csalad/tabu/titkok-es-tabuk-a-csaladban/ (Utolsó letöltés: 2018. december 9.)

KIADVÁNY PEDAGÓGUSOKNAK ÉS SZÜLŐKNEK